

نشده بود، گلی دختر روستایی که در ده زندگی می‌کرد، در بسیاری از صحنه‌ها لاک ناخنش برق می‌زد. نقطه‌ی قوت فیلم، که در آلمان چاپ شد، فیلمبرداری خوب محمود کوشان بود. "طلسم شکسته" با اینکه خوب فروش کرد، برکنار از عیوب و نواقص پارسفیلم نبود. هر پنج فیلم را اسماعیل کوشان سهیبه کرد و بازیگر نخست دو فیلم اخیر ملک مطیعی بود.

از راه رسیدن فردین

• در سال ۱۳۳۸ بیست و پنج فیلم به نمایش درآمد. در این سال استودیوهای تازه‌ای شروع به فعالیت کردند، و چهره‌های جدیدی به سینمای فارسی قدم گذاشتند. اما کار همچنان به روال سابق پیش می‌رفت و تحولی چشمگیر در کیفیت فیلمها پدید نیامد. گاه، پاره‌ایی از فیلم‌ها با فروش قابل ملاحظه‌ای روبرو می‌شدند، اما از نظر شکل و محتوا چیز تازه‌ای برای عرصه کردن نداشتند. شاید تنها مشخصه‌ی این سال از راه رسیدن هنرپیشه‌ای بنام فردین است که پس از چندی جای مهمی را در سینمای تجاری ایران اشغال می‌کند.

در این سال محمد درمیخس، که در سال ۳۲ مینهن یرسب را سهیبه کرده بود، "آقای شانس" را روی پرده آورد. این فیلم کمدی را کرجی عبادی در استودیوی "شهریار فیلم" کارگردانی کرد. فیلمبرداران آقای شانس احسانی، فوانلو و رفیعی بودند، و نفکری، سارنگ، اسدزاده، نرگس و کارمن در آن ایفای نقش کردند. "آقای شانس" همان مضامین ارنجاعی آثار قبلی درمیخس را داشت. خلاصه‌ی فیلمنامه‌ی این اثر، که بوسیله خود درمیخس نوشته شده بود، چنین است: "نوروز" نظامتچی یک تجارتخانه است و از قضای روزگار مال و ثروت یک مرد میلیونر به او می‌رسد. "نوروز" نمی‌تواند باور کند که این زندگی حالب و پرشکوه متعلق به اوست و کارش به جنون می‌کشد. نزد روانپزشک می‌رود، معالجات دکتر او را دیوانه‌تر می‌کند، تا جایی که ترجیح می‌دهد به زندگی فقیرانه‌ی گذشته‌اش برگردد. نتیجه‌ی اخلاقی و اجتماعی فیلم این است که جاروکش بودن بهتر از زندگی مرفه داشتن است!

استودیو ایران نما در این سال "عروس کدومه؟" را به بازار فرستاد که در مجموعه‌ی آثار فرخ عفراری، ضعیف‌ترین کار اوست. این فیلم را فرخ عفراری به دنبال توقیف فیلم "جنوب شهر" عرضه کرد. متأسفانه این اندیشه‌ی نادرست در سینمای فارسی رواج داشت که هرگاه پاره‌ای انگشت شمار از سینماگران قصد ساختن فیلم خوبی داشتند، برای جمع‌آوری سرمایه‌ی آن چند فیلم پیش با افتاده و بازاری می‌ساختند. عروس کدومه؟ را ناصر رفعت فیلمبرداری و سهیبه کرد، فیلمنامه را محمد هانیف نوشت، و حمید قنبری، اسرف کاسانی، کاظمی و فریده نصیری در آن بازی داشتند. موضوع فیلم چنین است: زن و مرد جوانی قصد ازدواج دارند. صبح روز عروسی، زن رفته رفته درمی‌یابد که دارد تغییر جنسیت می‌دهد و سرانجام بعد از ظهر به هنگام عقد، بدل به مرد جوانی می‌شود. دادا نیز تدریجاً احساس زنانگی می‌کند و تغییر جنسیت می‌دهد.

"جوانان امروزی" محصول مشترک استودیو خاورمیانه و منجم فیلم، در این سال به بازار آمد. نویسنده و کارگردان آن عبدالعلی منجم، تهیه کننده حکیمی، فیلمبردار رضا قریب و بازیگران فیلم هوشنگ سارنگ، حکیمی، فریبا، علی اصغر برنجی و داریوش دولتخواه بودند.

مهدی رئیس فیروز در سازمان سینمایی امیر و شریک، "میمیرم برای پول" را عرضه کرد. "پرویز صیاد" با نوشتن فیلمنامه‌ی این فیلم پا به عالم سینما گذاشت. تهیه کنندگان میمیرم برای پول احمد کشاورز و امیر اخلاقی بودند، فیلمبرداری را صابر رهبر انجام داد، و علی تابش، سهیلا، رضا کریمی و نیکنج صبری در آن ایفای نقش می‌کردند. میمیرم برای پول یک فیلم کمدی بود که رقصهای مهوش فروش آنرا تضمین کرده بود.

"روز گذشته" از دیگر آثار این سال است که در استودیو کورش فیلم ساخته شد. نویسنده و کارگردان این فیلم رضا زندی، تهیه کننده و فیلمبردار روحی و بازیگران پرویز رهنورد، ثریا روحی، ناصر کوره‌جیان و مرضیه بودند.

"شانس و عشق و تصادف" از پرفروش‌ترین فیلمهای این سال بود. این اثر در دیانافیلیم ساخته شد. نویسنده و کارگردان آن حسین مدنی، فیلمبردار سعید نیوندی، و تهیه کنندگان ناجی عقراوی و مدنی بودند. این فیلم با بهره گرفتن از شهرت دلکش، تماشاگران زیادی را جلب کرد. جدا از دلکش، وحدت، کاووس دوستدار، سپهرنیا و شمسی فضل الهی نیز در عشق و شانس و تصادف بازی داشتند.

در این هنگام، ابراهیم باقری، که در فیلم جنوب شهر غفاری بازی کرده بود به فکر فیلمسازی افتاد و به کمک حسین ناظم‌زاده در دیافیلیم "افسانه شمال" را کارگردانی کرد. زندی نژاد فیلمبردار افسانه شمال بود و رحیم روشنیان فیلمنامه‌ی آنرا نوشت. بجز باقری و روشنیان، ویدا قهرمانی و مهین دیهیم نیز در این فیلم بازی داشتند. افسانه شمال، که در مدت یکسال تهیه شده بود، موفقیتی کسب نکرد.

امیرفضلی بازیگر نقش‌های مضحک، با تاسیس استودیو "کسری فیلم"، "هالو" را به بازار فرستاد. تهیه کننده، نویسنده، کارگردان و بازیگر اصلی فیلم خود امیرفضلی بود. قدرت‌الله احسانی فیلمبرداری را بر عهده داشت. نادره و اشرف کاشانی نقش‌های دیگر را بازی می‌کردند.

"تهران شهرستان فیلم" یکی دیگر از استودیوهای تازه تاسیس، که بایگن‌آوادیسیان آنرا بنا نهاده بود، اولین محصول خود به نام "بی‌ستاره‌ها" را روی پرده آورد. خسرو پرویزی، نویسنده‌ی مجلات سینمایی، با این فیلم برای نخستین بار دست به کارگردانی فیلم زد. فریدون ری‌پور فیلمبرداری بی‌ستاره‌ها را انجام داد و ژاله، گرشا، متوسلانی، سپهرنیا، مصدق و حسین محسنی در آن بازی کردند. این فیلم سرآغاز جدی کار سپهرنیا، گرشا و متوسلانی است. (کار گروهی خود را قبلاً با "طوفان در شهر ما" آغاز کرده بودند.) پس از این آنها در بیشتر فیلمهایشان در کنار هم ظاهر می‌شوند و تهیه کنندگان و کارگردانها نیز بر این اساس در یک رشته فیلم آنها را بکار می‌گیرند. مانند سه نخاله، سه فراری، سه تفنگدار و تعدادی "سه"ی دیگر.

مهدی بشارنیان، که از چندی پیش در سینما فعالیت داشت و هیچگاه نتوانسته بود به توفیقی دست یابد، با علیرضا اسلامی "سوفیافیلیم" را تاسیس کرد، اولین محصول این استودیو "فرشته وحشی" نام داشت که مهدی رئیس فبروز آنرا کارگردانی کرده بود. محمود نودری فرشه وحشی را فیلمبرداری کرد، و روفیا، خرمی، رضیانی و اشرف کاشانی بازیگران آن بودند. رحیم روستنیان، "یکی بود یکی نبود" را، که در استودیو اورانوس ساخته شد، به بازار عرضه کرد. در این فیلم که بوسیله‌ی فریدون قوانلو فیلمبرداری شده بود، مهوش، ویدا قهرمانی، تقدسی، اکبر هاشمی، و صبحی بازی کرده بودند. یکی بود یکی نبود، با شکست تجاری روبرو گردید.

"دو عروس برای سه برادر" فیلمی بود که در این سال روی پرده آمد. تهیه کننده، نویسنده و کارگردان این فیلم رضا عبدی بود. فیلمبرداری دو عروس برای سه برادر را، که محصول "زهره فیلم" بود، نوربخش به عهده داشت و شهین، مهوش، آفت، عبدی، تهرانچی، عطائی و افضلی بازیگران آن بودند.

اطلس فیلم در این سال سه فیلم به بازار فرستاد: "بازی عشق"، "دست تقدیر" و "گوهر لکه‌دار". "بازی عشق" را، که در اطرافش تبلیغات زیادی شد، یک امریکایی به نام "والتر بیور" کارگردانی کرد. تنها قسمت قابل توجه این فیلم صحنه‌ای در شب بود که مهدوی در کنار خرمی از آتش در ساحل دریا، گیتار می‌زد. بازی عشق را جلال اصغرزاده تهیه کرد و فیلمنامه را نیز خود او نوشت. فیلمبرداری را فریدون قوانلو انجام داد و بازیگران فیلم محسن مهدوی، سوریکن و هاشمی دستور بودند. در "دست تقدیر" سعی شده بود کار خوبی ارائه شود. مونتاز، تداوم داستان را خوب حفظ کرده بود، ولی این فیلم نیز خالی از اشکال نبود؛ مثلاً "رقص و آواز به عنوان یک جاذبه‌ی مردم پسند در آن بکار گرفته شده بود. دست تقدیر را گرجی عبادیا نوشت و کارگردانی کرد، فیلمبرداری به عهده‌ی احسانی بود و دیهیم، سارنگ، بهشتی، نادره، و مصدق در آن بازی داشتند. "گوهر لکه‌دار" را ابراهیم مرادی نوشت و کارگردانی کرد. ابراهیم زبولانی تهیه کننده و قدرت اله احسانی فیلمبردار این فیلم بودند. در گوهر لکه‌دار محسن مهدوی، ناهید، هوشنگ بهشتی و جمشید مهرداد بازی داشتند. فیلمبرداری این فیلم بی سرونه ضعیف بود و از نظر فنی کارهای گذشته‌ی ابراهیم مرادی را در خاطر زنده می‌کرد؛ نور در صحنه‌ها گاه کم و گاه شدید می‌شد.

"دوقلوها" و "چشمه آب حیات" را پارسفیلیم در این سال به تماشا گذاشت. "دوقلوها" را شاپور یاسمی کارگردانی و محمود کوشان فیلمبرداری کرده بود. فیلمنامه‌ی این اثر را مهدی سهیلی نوشت، و اسماعیل کوشان آنرا تهیه کرد. بازیگران دوقلوها، ملک مطیعی، ظهوری، شهین و تهمینه بودند.

فیلم اسکوپ و رنگی "چشمه آب حیات" محصولی از پارسفیلیم در این سال بود. این فیلم را سیامک یاسمی کارگردانی کرد و محمود کوشان فیلمبرداری‌اش را انجام داد. "چشمه آب حیات" نه تنها کارگردانی و فیلمبرداری خوبی نداشت، بلکه هنرپیشگانش نیز نتوانسته بودند نقشهای خود را به درستی بازی کنند. فیلمنامه‌ی این اثر را ابراهیم زمانی آشتیانی نوشت و اسماعیل کوشان آنرا

تهیه کرد. محمد علی فردین، ایرن، سارنگ، ایرج قادری، نریمان و نقشینه بازیگران چشمه‌ی آب حیات بودند.

فردین که عضو تیم ملی کشتی ایران بود، با این فیلم پا به میدان سینما گذاشت و پس از مدتی بصورت یک "ستاره" درآمد و انبوه تماشاگران ساده‌بین، تجسم آرزوهای دور و دراز خود را در فیلمها و شخصیت فریبنده‌ی او یافتند. او با بازی در چندین فیلم سرمایه‌ی زیادی اندوخت و صاحب سینما و استودیو شد. سیمای جذاب فردین (به نسبت معیارهای رایج سینمای فارسی) به علاوه‌ی تبلیغات دامنه‌داری که در اطراف او صورت می‌گرفت و ترانه‌هایی که ایرج در فیلمها بحای او می‌خواند، از وی چهره‌ای محبوب ساخت. (نگاه کنید به مبحث تبلیغات سینمایی). در اینجا گوشه‌هایی از یک مقاله ستایشگرانه درباره‌ی فردین، که نمونه‌ای از کار عوامفریبانه‌ی ستاره سازی در سینمای فارسی است، آورده می‌شود:

"درخشش چهره‌های موفق در سینمای هر مرز و بومی یک جبر تاریخی است، اما فردین در مورد این جبر زمان پا را فراتر نهاده و چیزی بالاتر از آن است که بتوان تصور کرد. وی یکبارگی درخشش خود را آغاز کرد و به اوج ترقی رسید و دیگران را پشت سر گذارد. وی سینمای ایران را از فرم خاصی که داشت خارج کرد و انبوه تماشاگران را به سالن تاریک سینماها کشاند.

مردم از او بشی ساختند و او را در مقام رفیع و پرمنزلفتی جای دادند که تا آن زمان کسی را چنین محبوبیتی نتوانستند بود. او یک باره سینمای ایران را دگرگون کرده تحرک و جنبشی را که سالها دست اندرکاران فیلم در انتظارش بودند ایجاد کرد و با این دگرگونی بی‌سابقه یک باره نمودار فیلمسازی ایران را بصورت یک منحنی صعودی درآورد. روزی، ساعتی، لحظه‌ای نبود که در فکر و روح تماشاچی وجود نداشته باشد، انگار کسانی که بدیدن فیلم‌هایش می‌رفتند او را سلطان رویاهای خویش می‌دیدند، و در حقیقت خود را در وجود این مرد می‌یافتند، مردی که برای آنها شادی و هیجان به ارمغان می‌آورد.

شاید این رقم فیر قابل قبولی نباشد که هر فیلم او در طی سالهایی که ساخته شده است، در هر روز ۵۰ هزار نفر را در سراسر ایران، بسالن سینماها کشانده است. در تهران یکی دو سینما وجود دارد که مدت سه سال است بنمایش فیلمهای او پرداخته‌اند، و هر فیلم او را حد متوسط بین چهار تا پنج هفته نمایش می‌دهند... از وی بیش از هر هنرپیشه دیگری در مطبوعات سینمایی ما عکس و مطلب بچاپ رسیده و بیش از هر بازیگری تصاویر او زینت بخش اطلاق‌ها و آلبوم‌های مردم این مرز و بوم گردیده. کونی همه مردم این ملک او را یکی از نزدیکان خویش می‌دانند، در دورافتاده‌ترین دهات کشور، تصویر او را در قابی در کنار اقوام و آشنایان خود قرار می‌دهند، کونی این مرد تصویری از آن رویا و سراب فریبنده‌ای است که هر کس در آرزوی دست یافتن به آن

می سوزد ، اما نمی یابد . *

"سایه" و "آقا جنی شده" را استودیو عصر طلائی روی پرده آورد . در هر دو فیلم نویسنده و کارگردان امین امینی و تهیه کننده عزیزالله کردوانی بود . "آقا جنی شده" یکی از پیش پا افتاده ترین محصولات سینمای فارسی است . این فیلم را خانی فیلمبرداری کرد و در آن اصغر تفکری ، شهین ، کریمی ، عبدالله محمدی ، چهره آزاد ، کهن ، نرگس و مفیدی بازی داشتند . "سایه" را می توان بهترین کار امینی دانست . احمد شیرازی ، فیلمبردار آن ، کارش را به خوبی انجام داده بود تا اثری در خور توجه ارائه دهد . طریقه ی نورپردازی پررزم و راز برای این فیلم جنایی مناسب بود . در سایه مورین ، امین امینی ، رضا کریمی ، چهره آزاد ، و نصرت الله کنی بازی داشتند .

"تپه عشق" محصولی از "استودیو آژیر فیلم" ، فیلم دیگر این سال است . فیلمی به کارگردانی ساموئل خاچیکیان و پراز عیب و نقص فنی . تهیه کننده ی تپه عشق زوزف واعظیان و فیلمبردار آن هراند بود . ویگن ، فرانک میرقهاری ، گرشا ، سپهرنیا و متوسلانی در این فیلم بازی کردند .

"چک یک میلیون تومانی" و "داماد میلیونر" دو فیلمی است که سالار عشقی یک تپه تهیه کرد . تهیه کننده ، نویسنده ، کارگردان ، و فیلمبردار هر دو فیلم خود عشقی بود . در چک یک میلیون تومانی ، مهین دیهیم ، بهمنیار ، نرگس ، متوسلانی ، دادگر و در "داماد میلیونر" ، غلامحسین بهمنیار ، سیما ، نوربخش و همایون بازی داشتند . سالار عشقی در این سال ، "از پاریس برگشته" را نیز به کارگردانی استپانیان در آسیا فیلم تهیه کرد . هنرپیشگان این فیلم محسن فرید ، مهوش ، نرگس و زندی بودند .

در این سال کاروان فیلم نیز دو فیلم روانه ی بازار کرد : "اینهم به جورشه" و "آسمان جل" . "اینهم به جورشه" فیلمی کمدی بود که عزیز رفیعی آنرا نوشت و کارگردانی و فیلمبرداری کرد . تهیه کنندگان این فیلم همایون و دهقان بودند ، و شهین ، علی تابش ، حیدر صارمی ، رضا کریمی و قدکچیان در آن بازی می کردند . "آسمون جل" را نصرت الله وحدت نوشت و کارگردانی کرد . تهیه کنندگان آن عباس همایون و خود وحدت بودند ، فیلمبرداری را محمود نودری انجام داد ، و وحدت ، فخری خوروش ، ژاله ، قدکچیان ، گرشا و شمس فضل الهی در آن بازی داشتند .

از دیگر فیلمهای این سال "پسر دریا" بود که اسماعیل کوشان در پارس فیلم تهیه کرد . نویسنده و کارگردان پسر دریا شاپور یاسمی بود و ایرج نصیری آنرا فیلمبرداری کرده بود . منصور والامقام و جواد تقدسی نقشهای اول را در این فیلم داشتند .

سال در جازدن

• به سال ۱۳۳۹ می رسیم . سینمای ایران در این سال نیز دستاورد چشمگیری ندارد ، و همچنان

درجا می‌زند. با ۲۶ فیلم عرضه شده در این سال، جمع کل، محصولات سینمایی ایران به ۱۶۱ فیلم رسید.

در این سال میرصمدزاده، فارغ التحصیل مدرسه سینمایی "ایدک" فرانسه، "ماجرای جنگل" را در "فانوس فیلم" ساخت. "ماجرای جنگل" برای میرصمدزاده جز شکست ارمغانی نداشت. کاووسی، که در آن زمان فیلمهای فارسی را بیرحمانه در روزنامه و مجله‌ها می‌کوبید، این اثر را ستود، اما از حمایت او کاری بر نیامد. ایرج قادری با تهیهی "ماجرای جنگل" به جرگه‌ی تهیه‌کنندگان سینمای ایران پیوست. فیلمنامه‌ی این اثر را جنئی عظامی نوشت و نعمان آنرا فیلمبرداری کرد. بجز قادری، تهمینه، علی زرندی و بیک خان در ماجرای جنگل بازی داشتند.

سیامک یاسمی با بر پا کردن "پوریا فیلم"، "اول هیکل" را در آن ساخت و به بازار فرستاد. فیلم، فروش خوبی داشت. (کارهای یاسمی مانند دیگر فیلمهای فارسی محتوای سالمی نداشتند، اما همیشه در ردیف پرفروش‌ترین فیلمهای سینمای ایران بود. شامه‌ی تیز یاسمی در شناخت نیازهای بازار و آگاهی او از سلیقه و آرزوهای تماشاگران را باید علت اصلی توفیق او دانست.) فیلم "اول هیکل" بالاترین میزان فروش را در این سال به دست آورد و در نخستین دور نمایش حدود چهار صد و پنجاه هزار تومان کار کرد. فیلمبردار این فیلم احمد شیرازی و بازیگرانش ناصر ملک مطیعی پوران، ظهوری، مصدق، تاجی احمدی و همایون بودند.

سردار ساگر که در سال گذشته استودیو کوه نور فیلم را تاسیس کرده بود، "فردا روشن است" را در این سال عرضه کرد. نمایش فیلم همراه با توفیق تجاری بود. نظام فاطمی فیلمنامه را نوشت و ناصر رفعت آنرا فیلمبرداری کرد. بازیگرانی چون فردین، دلکش، ویدا قهرمانی و منوچهر طایفه نقش‌های اول فردا روشن است را ایفاء کردند. موضوع فیلم درباره‌ی مرد عیالواریست که فریفته‌ی یک خواننده‌ی کاباره می‌شود، اما طی ماجراهایی به زندگی گذشته خود بازمی‌گردد.

اصغر بیچاره*، "پول حلال" را تهیه کرد. کارگردان و فیلمبردار این فیلم فریدون قوانلو بود و فیلمنامه‌ی آنرا وندادی نوشته بود. بازیگران پول حلال مهین معاونزاده، جمشید مهرداد، جواد تقدسی، هما نصیری، رستم خانی و پروینچی بودند.

استودیو خاور "ستارگان میدرخشند"، به کارگردانی علی زرندی، را به نمایش گذاشت. پوران با خواندن شش ترانه‌ی تازه در فروش خوب فیلم، سهم زیادی داشت، اما نتوانست بازی خوبی ارائه دهد. بجز پوران، ملک مطیعی، حالتی، قنبری و سهیلا در ستارگان میدرخشند، ایفای نقش کردند. نویسنده و کارگردان این فیلم علی زرندی، و تهیه‌کنندگان آن جواهری، فرهوشی و میزانی بودند. فیلمبرداری را ایرج فرهوشی به عهده داشت.

* اصغر بیچاره، خانهای بزرگ در نزدیکی باغ سپهسالار داشت که بیشتر صحنه‌های داخلی فیلمهای فارسی، بخصوص صحنه‌های کافه، در آن فیلمبرداری می‌شد. این خانه در اواخر سال ۱۳۶۱ تخریب شد.

"آفت زندگی" یا "مرفین" از محصولات کاروانفیلم بود. این فیلم را محمد علی جعفری تهیه کرد و نوشتن فیلمنامه و کارگردانی را خود او انجام داد. فیلمبردار آفت زندگی سعید نیوندی بود که از معدود فیلمبرداران و ندوین گران خوب آن زمان به شمار می‌رفت. هنرپیشگان این فیلم محمد علی جعفری، شهلا، روانبخش، سهیلا، قدکچیان، صارمی و عبدی بودند. جعفری فیلا" این اثر را در صحنه‌ی تئاتر کارگردانی کرده بود.

"عروسک پشت پرده" را مجید محسنی در استودیو "بهران فیلم" کارگردانی کرد. نویسنده و تهیه‌کننده‌ی این فیلم خود او بود، و کار فیلمبرداری را احمد شیرازی انجام داد. مجید محسنی، نصرت‌الله وحدت، شهلا، ظهوری، همایون، پرخیده، حالتی، حمید قنبری و چهره‌آزاد در عروسک پشت پرده بازی می‌کردند.

احمد افسانه، در این سال فیلم "شد شد، نشد نشد" را تهیه و کارگردانی کرد. قدسی کاشانی، نرگس، مرضیه رفعت لادن، رستم‌خانی، دادگر و اسدی در این فیلم نقشهایی داشتند. فیلمنامه‌ی شد شد، نشد نشد را معتضدی نوشت و فیلمبردار آن پطروس پالیان بود.

بشارتیان پس از شکستهای پی در پی، "ماجرای پروین" را در این سال عرضه کرد. فیلمبرداری آنرا قوانلو انجام داد و بازیگرانش آفت، ناصر انقطاع، سیما و جواد تقدسی بودند. بشارتیان فیلمنامه‌ی ماجرای پروین را شخصا نوشت و آنرا در استودیو هنرفیلم کارگردانی کرد.

در این سال عباس شباویز، که تا آن هنگام در تئاتر کار می‌کرد، به سینما رو آورد و به کارگردانی پرداخت. "دوستان یکرنگ" اولین کار شباویز بود. خانی فیلمبرداری این اثر را به عهده داشت و هنرپیشگان اصلی‌اش تابش و صارمی بودند. "دوستان یکرنگ" در حدود دویست هزار تومان در اکران اول فروش کرد. ترانه‌های این فیلم را منوچهر سخائی، مهوش و شهین خواندند.

"پیمان" فیلمی است که شاهرخ رفیع در استودیوی تازه تاسیس خود، "شاهرخ فیلم"، تهیه کرد. نویسنده و کارگردان این فیلم مهدی رئیس‌فیروز و فیلمبرداران آن خانی، واهاک و ناصر رفعت بودند. علی تابش، ژاله، روانبخش، مهین دیهیم و بیک خان در این فیلم بازی کردند. "مروارید سیاه" دومین فیلمی است که شاهرخ رفیع، به کارگردانی رئیس‌فیروز تهیه کرد. فیلمنامه را جنتی عطائی نوشت و فیلمبرداری آنرا احسانی انجام داد. ایرن و علی محزون بازیگران اصلی مروارید سیاه بودند. این فیلم با شکست روبرو شد.

"کی به کیه" فیلمی‌ست که رضا کریمی در این سال راهی بازار کرد. فیلمبرداری را احمد شیرازی انجام داد. در "کی به کیه" آزاده، تاجی احمدی، روانبخش، عبدالله محمدی، امیرفضلی، مقبلی و همایون شرکت داشتند.

"بچه ننه"، فیلمی بود با شرکت علی تابش، قهرمانی، حمید قنبری، رضا عبدی و تاجی احمدی. این فیلم را عزیزالله کردوانی در استودیو عصر طلایی تهیه کرد. نویسنده و کارگردان "بچه ننه"، امین امینی بود و فیلمبرداری را خانی به عهده داشت.

از دیگر فیلمهای این سال "حاجی جبار در پاریس" است که تهیه‌کننده، نویسنده و کارگردان

آن موشق سروری بود. این فیلم به انگیزه‌ی تکرار موفقیت فیلم "حاجی جبار" ساخته شد و از بازیگران آن می‌توان عزت‌الله وثوق، پرخیده، فریده نصیری و رضا شفیع را نام برد. فیلمبردار حاجی جبار در پاریس، نعمت رفیعی بود.

بدنیال توفیق تجاری و استقبال چند ماهه‌ی تماشاگران از فیلم "مشهدی عباد" در اکران اول، صمد صباحی در این سال فیلم، "آرشین مالالان" را (که قصه‌ی آن نیز چون مشهدی عباد از فرهنگ آذری سرچشمه می‌گرفت) روانه‌ی اکران سینماها کرد. فیلمبرداری آرشین مالالان را ایرج نصیری انجام داد و ویگن، تهمینه و تقی ظهوری بازیگران نقشهای اول آن بودند. بعد از آرشین مالالان، "شیر فروش" دومین فیلمی است که پارسفیلیم در این سال به بازار فرستاد. تهیه‌کننده و کارگردان این فیلم اسماعیل کوشان بود. کریم فکور فیلمنامه‌ی شیرفروش را نوشت و محمود کوشان آنرا فیلمبرداری کرد. دلکش، متوسلانی، ظهوری و تقدسی در این فیلم بازی داشتند.

امیر قاسم‌خانی، که فیلمهای زیادی را فیلمبرداری کرده بود، در این سال فیلم "آخرین هوس" را کارگردانی و فیلمبرداری کرد و از استودیو "تهران شهرستان فیلم" به بازار فرستاد. فیلمنامه‌ی آخرین هوس را رضا زرندی نوشت و بابکن آودیسیان آنرا تهیه کرد. بازیگران فیلم شهین، سپهرنیا، نادره و همایون بودند.

اطلس فیلم در این سال سه فیلم روی پرده آورد: "بیم و امید"، "دختری از اصفهان"، و "فرشته فراری". کارگردان، تهیه‌کننده و نویسنده‌ی هر سه فیلم گرجی عبادیا بود و هر سه فیلم را نیز، فریدون قوانلو فیلمبرداری کرد. در بیم و امید، کوگوش، محسن مهدوی، هوشنگ بهشتی، هوشنگ سارنگ، مصیری و مدیک بیجانیان بازی داشتند. کوگوش که تا آن زمان همراه پدرش در کافه‌ها و کاباره‌ها نقش‌های کمدی ایفا می‌کرد، با این فیلم پا به دنیای سینما گذاشت. بیم و امید، بسیار سست و کودکانه به نظر می‌رسید. در "دختری از اصفهان"، شهین، هوشنگ سارنگ، ممیزان، ویولت، والامقام، مهوش، رافیک و در "فرشته فراری"، کوگوش، مهین دیهیم، پرخیده و دلبله بازی می‌کردند.

استودیو آژیر فیلم نیز در این سال سه فیلم عرضه کرد: "در جستجوی داماد"، "چشمه عشاق"، و "بچه‌های محل". ژوزف واعظیان و شاهرخ رفیع تهیه‌کنندگان در جستجوی داماد بودند. نویسنده و کارگردان آن آرامائیس آقامالیان بود و فیلمبرداری را واهاک به عهده داشت. تفکری، علی تابش، نادره، ظهوری، سپهرنیا، سیما و فرید بازیگران در جستجوی داماد بودند. "چشمه عشاق" را ژوزف واعظیان تهیه کرد. صمد صباحی فیلمنامه را نوشت و کارگردانی را انجام داد. ویگن، تهمینه، رضا کریمی، میلانی و دیانا در چشمه عشاق شرکت داشتند و فیلمبردار آن قدرت‌الله احسانی بود. "بچه‌های محل" را آرامائیس آقامالیان کارگردانی و قدرت‌الله احسانی فیلمبرداری کرد. فیلمنامه را محمد متوسلانی نوشت و تهیه‌کنندگان فیلم ژوزف واعظیان و متوسلانی بودند. ویدا قهرمانی، کرشا، متوسلانی و سپهرنیا نقش‌های اصلی را ایفا کردند.

"صفرعلی" فیلمی است که سعید نیوندی آنرا کارگردانی و فیلمبرداری کرد. فیلمنامه را

اسماعیل پورسعید نوشت و شکرالله رفیعی آنرا در استودیو کاروانفیلیم تهیه کرد. وحدت، شهین، ژاله، قدکچیان، اسدزاده و تقدسی در این فیلم بازی داشتند.

"آئینه ناکسی" آخرین فیلم سال ۱۳۳۹ است که در کاروانفیلیم توسط همایون، عزیز و شکرالله رفیعی تهیه شد. فیلمبردار و کارگردان این فیلم عزیز رفیعی بود.

خاچیکیان، پیشگام سینمای جنایی

سال ۱۳۴۵ را سینمای ایران با سرگردانی آغاز کرد، با فیلمهایی در مایه‌های متفاوت کمدی، حادثه‌ای، ملودرام، جنایی. در این سال ۲۷ فیلم روی پرده آمد.

ساموئل خاچیکیان با دو فیلم هیجان انگیز، "فریاد نیمه شب" و "یک قدم تا مرگ" پیشگام جریان جنایی سازی در سینمای ایران شد. خاچیکیان، همچنانکه خود گفته است، شدیداً به سینمای دلهره‌آور جهان علاقه داشت، و عملاً نیز با فیلم‌های جنایی - پلیسی‌اش به اوج کار خود رسید. از همین رو، عده‌ای خاچیکیان را هیچکاک ایران لقب داده‌اند. دل‌بستگی عمیق خاچیکیان به آفرینش ترس و هیجان در دو فیلمی که در این سال کارگردانی کرد، بخوبی نمایان است. در فریاد نیمه‌شب از عناصر و کلیشه‌های سینمای جنایی - ریزش مرموز باران، صدای پاهای مشکوک، پیچیدن باد در میان شاخه‌ها و بهم خوردن درها، موسیقی رعشه آور، سکوت و فریادهای ترس‌آلود ناگهانی، نمای درشت چهره‌های وحشت زده یا وحشت انگیز - بهره‌گرفت و فیلمبردار او، عنایت‌الله فصیح، با نورپردازی پرسیایه روشن اکسپرسیونیستی نقش مهمی در ایجاد فضای پررمز و راز داشت. در حقیقت، سبک خاچیکیان با "فریاد نیمه شب" است که خود را نشان می‌دهد. این فیلم که در متن پیچ و تابهای پلیسی و جنایی گوشه چشمی هم به عشق و عاشقی دارد، از نظر تکنیک فیلمبرداری و تدوین، یک سر و گردن بالاتر از دیگر فیلمهای فارسی بود.*

"فریاد نیمه‌شب" را مهدی میثاقیه در "آسودنیو میثاقیه" تهیه کرد و آرمان، پروین غفاری، فردین، ویداقهرمانی، خواجوی و کوره‌چیان بازیگران آن بودند.

یک قدم تا مرگ را زوزف واعظیان در آژیر فیلم تهیه کرد و قدرت‌الله احسانی فیلمبرداری آنرا انجام داد. در این فیلم بونیمار، سهیلا، رضا بیک ایمانوردی (در اولین کار سینمایی خود) سیروس لاله‌زاری، نارملا و مرادی بازی داشتند.

"آرامش قبل از طوفان"، ساختمی خسرو پرویزی، یکی از فیلمهای متفاوت این سال است که توسط بابکن آودیسیان در استودیو "نهران شهرستان فیلم" تهیه شد. آرامش قبل از طوفان، بی‌ایراد بود، اما تازگی در شکل‌بندی و بیانی آن، از شناخت سینمایی خسرو پرویزی حکایت می‌کرد.

* بعدها، با فرا رسیدن سینمای "گنج قارونی"، دوره‌ی فیلمهای خاچیکیان به سر آمد، و این فیلمساز به زور آزمائی نومیدانه در انواع دیگر سینما پرداخت.

فیلمبرداران آرامش قبل از طوفان ، قدرت الله احسانی و صابر رهبر بودند و ناصر ملک مطیعی ، فرانک میرقهاری ، گریگوری مارک (مارکو گریگوریان) ، سهیلا ، و اکبر هاشمی در آن بازی داشتند .

در همین سال پرویزی "آتش و خاکستر" را ساخت که از نظر زبان تصویری و تکنیک سینمایی فیلمی غنی تر - و بی شک ، شخصی تر - بود ، چرا که به دسنا میهای مبتذل روز پشت کرده بود . آتش و خاکستر با شکست نجاری روبرو شد . تهیه کننده ی آتش و خاکستر آودیسیان ، فیلمبردار احسانی ، و بازیگران آن ویگن ، ویدا قهرمانی ، نادره ، و صمد صباحی بودند .

پرویزی ، که فیلمسازی پرکار بود ، در همین سال فیلم دیگری به نام "دختری فریاد می کشد" به بازار عرضه کرد . این فیلم را ژوزف واعظیان و شهریار در آژیر فیلم تهیه کردند ، و فیلمبردار آن قدرت الله احسانی بود . در "دختری فریاد می کشد" ، محمد علی فردین ، نارملا ، سپهرنیا ، همایون ، مصدق و برخی دیگر بازی می کردند .

دیگر فیلمهای این سال :

○ "عمونوروز" ، محصول پوریا فیلم - تهیه کننده ، نویسنده و کارگردان : سیامک یاسمی - فیلمبردار ، احمد شیرازی - بازیگران : ناصر ملک مطیعی ، پوران ، حمید قنبری و تاجی احمدی .

○ "آتشپاره تهران" ، محصول شرکت نسبی ناجی عقراوی و شرکا - نویسنده و کارگردان : فرج الله نسیمیان - فیلمبردار : ناصر رفعت - بازیگران : روانبخش ، فرانک ، سارنگ ، حیدر صارمی ، مصدق ، بهمنیار و تقدسی .

○ "عسل تلخ" ، محصول استودیو تهران فیلم - تهیه کننده ، نویسنده و کارگردان : حسین مدنی - فیلمبردار : صابر رهبر - بازیگران : ناصر ملک مطیعی ، آزاده ، شمس فضل الهی و خواجوی .

○ "آهنگ دهکده" ، محصول استودیو تهران فیلم - تهیه کننده ، نویسنده و کارگردان : مجید محسنی - فیلمبردار : احمد شیرازی - بازیگران : محسنی ، آذر شیوا ، حالتی ، برخی دیگر و چهره آزاد .

○ "گلی در شوره زار" ، محصول استودیو خاورمیانه - تهیه کننده ، نویسنده و کارگردان : مهدی رئیس فیروز ، فیلمبردار : ریاض بسیم - بازیگران : ایرج قادری ، تهمنه ، ظهوری ، همایون و رضیانی .

○ "صد کیلو داماد" محصول استودیو عصر طلایی - نویسنده و کارگردان : عباس شاپویز - فیلمبردار : خانی - تهیه کننده : عزیزالله کردوانی - بازیگران : ویدا قهرمانی ، بهروز وثوقی (اولین فیلم او) ، همایون ، ظهوری ، بهمنیار ، عزت الله مقبلی ، تاجی احمدی و برخی دیگر .

○ "دختر همسایه" ، محصول استودیو خاورمیانه - نویسنده فیلمنامه (براساس نمایشنامه ی خسیس مولیر) و کارگردان : پرویز خطیبی - فیلمبردار : ایرج فره وشی - تهیه کننده : جواهری - بازیگران : عزت الله وثوق ، فرانک ، میرقهاری ، تقی ظهوری ، قنبری ، بهمنیار ، چهره آزاد و سارنگ .

○ "انسان پرنده" ، محصول استودیو اطلس فیلم - نویسنده و کارگردان : پرویز خطیبی - تهیه

- کننده : گرجی عبادیا - فیلمبردار : فریدون فوانلو - بازیگران : قنبری ، احمدی ، ناهید و سارنگ .
- "آس و پاس" ، محصول پوریا فیلم - تهیه کننده ، نویسنده و کارگردان : سیامک یاسمی - فیلمبردار : احمد شیرازی - بازیگران : ناصر ملک مطیعی ، آرمان ، آذر حکمت ، تاجی احمدی ، همایون و مقبلی .
- "سایه سرنوشت" ، محصول استودیو پارسفیلیم - تهیه کننده ، نویسنده و کارگردان : اسماعیل کوشان - فیلمبردار : محمود کوشان - بازیگران : ناصر ملک مطیعی ، ایرن ، دیهیم ، میلانی و عظیم پور .
- "دام عشق" ، محصول استودیو پارسفیلیم - کارگردان : عزیز رفیعی - تهیه کننده : اسماعیل کوشان - فیلمنامه : اسماعیل پورسعید - فیلمبردار : ایرج نصیری - بازیگران : روانبخش ، آزاده ، حمید قنبری ، فدکجیان و همایون .
- "بیوه‌های خندان" ، محصول پارسفیلیم - نویسنده و کارگردان : نظام فاطمی - تهیه کننده : اسماعیل کوشان - فیلمبردار : ایرج نصیری - بازیگران : محمد علی فردین ، تهمینه ، ظهوری ، میرقهاری ، همایون ، ژاله ، سارنگ و مقبلی .
- "دندان افعی" ، محصول پارسفیلیم - تهیه کننده و کارگردان : اسماعیل کوشان - فیلمنامه : زمانی آشتیانی - فیلمبردار : محمود کوشان - بازیگران : ایلوش ، ژاله ، نریمان ، پرویز جعفری ، تقدسی و سیما . (روی این فیلم اسکوپ ایستمن کالر تبلیغات زیادی شد .)
- "گرگ صحرا" ، محصول استودیو کاروان فیلم - فیلمبردار و کارگردان : سعید نیوندی - فیلمنامه : اسماعیل پورسعید - تهیه کننده : شکرالله رفیعی - بازیگران : ویدا قهرمانی ، گریگوری مارک ، معزالدیوان فکری ، حالنی ، هوشنگ بهشتی ، بهمنیار ، فرهنگ امیری و محسن آراسته (در نخستین نقش سینمایی خود) .
- "پستیچی" ، محصول پانه فیلم - نویسنده و کارگردان : رفیع حالتی - تهیه کننده : خسرو شاهدوسی - فیلمبردار : رضا زندی - بازیگران : منوچهر ، ویدا قهرمانی ، همایون ، پرویز رهنورد ، ناصر کوره‌چیان و رفیع حالتی .
- "تازه بدوران رسیده" ، محصول پارسفیلیم - کارگردان : محمود کوشان - تهیه کننده : اسماعیل کوشان - فیلمنامه : اسماعیل پورسعید - فیلمبردار : ایرج نصیری - بازیگران : تقی ظهوری ، آزاده ، فرانک میرقهاری ، حمشید مهرداد ، تقدسی و نادره .
- "دختران حوا" ، محصول استودیو کاراوانفیلیم - فیلمبردار ، نویسنده و کارگردان : سعید نیوندی - تهیه کننده : شکرالله رفیعی - بازیگران : ویدا قهرمانی ، علی محزون ، روانبخش ، نادره ، فریده نصیری و همایون .
- "عشق و حماقت" ، محصول کسری فیلم - تهیه کننده ، نویسنده و کارگردان : حسین امیرفضلی - فیلمبرداران : کسروی و حکمی - بازیگران : شهین ، سپهرنیا ، امیرفضلی ، قنبری ، حکمی و گیتی فیضی .

- "عشق بزرگ"، محصول عصر طلائی - تهیه کننده و کارگردان: محمدعلی جعفری - فیلمبردار: خانی - بازیگران: محمد علی جعفری، شهلا، رفیع حالتی، حیدر صارمی و سهیلا.
- "خروس بی محل"، محصول مشترک تهران فیلم و مهرگان فیلم - کارگردان: عزیز رفیعی - فیلمنامه: اسماعیل پورسعید - فیلمبردار: نعمت حقیقی - تهیه کنندگان: مجید و عزیز رفیعی - بازیگران: روانبخش، فرانک میرقهاری، تقی ظهوری، پرخیده، همایون و نادره.
- "علی واکسی"، محصول کوه نور فیلم - تهیه کننده و کارگردان: سردار ساگر - نویسنده: اسماعیل پورسعید - فیلمبردار: ناصر رفعت - بازیگران: ارحام صدر، تهمینه، عباس مصدق و همایون.
- "خانم عوضی گرفتی"، محصول اطلس فیلم - تهیه کننده، نویسنده و کارگردان: حسین مدنی - فیلمبردار: فریدون قوانلو - بازیگران: فرانک، فاضلی، تهامی، مقبلی، همایون، سپهرنیا و رضیانی.
- "مرغابی سرخ کرده"، محصول کاراوان فیلم - کارگردان: نصرت الله وحدت - تهیه کنندگان: وحدت و شکرالله رفیعی - فیلمبردار: صابر رهبر - بازیگران: وحدت، شهلا، شاره، بهمنیار و همایون و بهروز وثوقی (در یک نقش منفی).
- فیلمهای پرفروش سال ۱۳۴۰ به ترتیب "فریاد نیمه شب"، "یک قدم تا مرگ"، "علی واکسی" و "آرامش قبل از طوفان" بودند. فریاد نیمه شب، بالاترین میزان فروش هفت میلیون ریال - را بدست آورد.
- سینمای ایران در سال ۴۰ نیز تحول عمده‌ای پیدا نمی‌کند، اما از جهت ورود چهره‌های تازه، سال شلوغی است، چهره‌هایی مانند: گریگوری مارک، آذر شیوا، پروین غفاری، آذر حکمت شعار، سعید کامیار، فاضلی، رضا بیک ایمانوردی، بوتیمار و منوچهر سخائی.

جنایی سازی همه گیر می‌شود

سال ۱۳۴۱ در شرایطی آغاز شد که فیلمسازان ایرانی با تاثیرپذیری شدید از فریاد نیمه شب به سوی جنایی سازی خیز برداشتند، و از مجموع ۲۷ فیلمی که در این سال ساخته شد نیمی جنایی و دلهره‌آور بود. استفاده‌ی ناشیانه و تکراری از عدسی زوم، نورپردازی اغراق‌آمیز، موسیقی گوشخراش، چهره‌های کریه، اسکلت و نظایر آن در بیشتر این فیلمها دیده می‌شد. در این میان، دو فیلم "دلهره" و "سوداگران مرگ"، نسبت به همتایان خود، تهی از ارزش نبودند.

"دلهره" دنباله‌ی راهی بود که خاجیکیان با "فریاد نیمه شب" و "یک قدم تا مرگ" گشود. این فیلم هیاهوی بسیاری برانگیخت، و خرده‌گیران ادعا کردند که دلهره از روی فیلم "شیطان صفتان"، ساخته‌ی "هانری ژرژ کلوزو" کپی شده است. اما خاجیکیان ضمن رد این اتهام، دیدن فیلم شیطان - صفتان را هم تکذیب کرد. "دلهره" را ژوزف واعظیان در استودیو آذیر فیلم تهیه کرد، و فیلمبردار

آن قدرت الله احسانی بود. در این فیلم آرمان، ایرن، بوتیمار، رضا بیک ایمانوردی و هاله بازی می‌کردند.

"سوداگران مرگ"، اولین تجربه‌ی ناصر ملک مطیعی در کارگردانی، را جمال امید - سینمایی نویسنده‌ی مجله‌ی فیلم و هنر - در ردیف ده فیلم برگزیده‌ی تاریخ سینمای ایران جای داده است. زیرا، به گفته‌ی او، ملک مطیعی در بیان زندگی پرمخاطره‌ی قاچاقچیان، احساسات و برخوردهای آنها، شیوه‌ی واقع‌گرایانه بکار گرفته، و با ظرافت و دیدی مستند رخنه و نفوذ یک پلیس در جمع قاچاقچیان را تصویر کرده بود. سوداگران مرگ بوسیله‌ی اسماعیل کوشان در پارسفیلم تهیه شد، فیلمنامه‌اش را منوچهر مطیعی نوشت و محمود کوشان آنرا فیلمبرداری کرد. در این فیلم بجز ناصر ملک مطیعی، ویکتوریا، واهیک و نریمان بازی داشتند. سوداگران مرگ از نظر تجاری، نتوانست موفقیتی کسب کند. ملک مطیعی در همین سال دست به تجربه‌ی دیگری زد و فیلمی به نام "عروس دهکده" ساخت. صابر رهبر و خسرو تسلیمی این فیلم را در کاراوانفیلم تهیه کردند، فیلمنامه را اسماعیل ریاحی نوشت و صابر رهبر کوشید فیلمبرداری خوبی ارائه دهد. ناصر ملک مطیعی نقش اول فیلم را داشت و سایر بازیگران فرانک، ظهوری، نادره، شهلا و آراسته بودند.

در این سال خسرو پرویزی با فیلم بد "آخرین گذرگاه" تصویری را که از خود، به عنوان یک فیلمساز مستعد ترسیم کرده بود، در هم شکست. چندی بعد برای جبران خطایش در آخرین گذرگاه کوشید با "زمین تلخ" کار تازه‌ای ارائه دهد ولی کوشش وی مفید نیفتاد و ناچار به کناره‌گیری از سینما شد. "زمین تلخ" را فریدون ری‌پور و قدرت‌الله احسانی فیلمبرداری کردند، و تهیه‌کنندگان آن اصغر بیچاره و خود پرویزی بودند. در این فیلم فردین، بیک ایمانوردی، سیمین، گرشا، اکبر هاشمی، پرخیده و علی زندی بازی داشتند.

دیگر فیلمهای این سال:

- "کلاه مخملی"، محصول استودیو پارسفیلم - تهیه‌کننده و کارگردان: اسماعیل کوشان - فیلمنامه: مهدی سهیلی - فیلمبردار: محمود کوشان - بازیگران: ملک مطیعی، سهیلا، تقدسی، مسعودزادگان و توروس - ۳۵ میلیمتری، رنگی، ایستمن کالر.
- "دخترها اینطور دوست دارند"، محصول اطلس فیلم - نویسنده و کارگردان: اسماعیل پورسعید - تهیه‌کننده: گرجی عبادیا - فیلمبردار: فریدون قوانلو - بازیگران: منوچهر سخائی، آزاده، تقی ظهوری، همایون، قدکچیان، سپهرنیا و روشنیان.
- "طلای سفید" محصول ایران فیلم - تهیه‌کننده و کارگردان: جمشید شبانی - فیلمنامه: کریم فکور - فیلمبردار: واهاک - بازیگران: پوران، فردین، گریگوری مارک، ژاله و غلامحسین مفید.

- "نصیب و قسمت" نویسنده و کارگردان: ابراهیم باقری - تهیه‌کننده: فرج الله نسیمیان فیلمبردار: ناصر رفعت - بازیگران: فرانک، همایون، منصور والامقام، جمشید مهرداد و رنجبر.
- "خداداد"، محصول عصر طلائی - نویسنده و کارگردان: امین امینی - فیلمبردار: صابر

رهبر - تهیه کننده: عزیزالله کردوانی - بازیگران: ویدا قهرمانی، تاجی احمدی، بهمنیار، و منوچهر والی زاده.

○ "آخرین گذرگاه"، محصول شهرستان فیلم - نویسنده و کارگردان: خسرو پرویزی - تهیه کننده: بابکن آودیسیان - فیلمبردار: واهاک - بازیگران: گریگوری مارک، کاوس دوستدار، رضا کریمی، پرخیده، همایون، سپهرنیا، مقبلی، قدکچیان و عبدالله محمدی.

○ "کلید"، محصول استودیو میثاقیه - کارگردان: محمود نوذری - تهیه کننده: مهدی میثاقیه - فیلمنامه: هوشنگ مهرآسا - فیلمبردار: ژرژ نیچنسکی - بازیگران: نصرت الله محتشم، ژاله، گریگوری مارک، شمس فضل اللهی، عباس شباویز، قدکچیان، پرخیده، سپهرنیا و کیوانفر.

○ "زن دشمن خطرناک است"، محصول استودیو مهرگان فیلم - نویسنده و کارگردان رضا کریمی - تهیه کنندگان: کریمی و عزیزاله بهادری - فیلمبردار: امیر قاسم خانی - بازیگران: فرانک، کاوس دوستدار، رضا کریمی، پرخیده، همایون، سپهرنیا، مقبلی، قدکچیان و عبدالله محمدی.

○ "گره‌ی وحشی"، محصول اطلس فیلم - نویسنده و کارگردان: پرویز خطیبی - تهیه کننده: گرجی عبادیا - فیلمبردار: واهاک - بازیگران: آفت، منصور والامقام، سارنگ، مقبلی و رحیم روشیان.

○ "لاله آتشین"، محصول کاراوان فیلم - نویسنده و کارگردان: محمود نوذری - تهیه کنندگان: عباس همایون و دهقان - فیلمبردار: صابر رهبر - بازیگران: پوران، فکری، نوذری و پرویز خونساری.

○ "چادرنشینها"، محصول استودیو مهرگان فیلم - کارگردان: علی محزون - تهیه کننده و نویسنده‌ی فیلمنامه: جنتی شیرازی - فیلمبردار: صابر رهبر - بازیگران: فرانک، محزون، جمشید مهرداد و حسین محسنی.

○ "ساحل دور نیست" محصول کوه نور فیلم - تهیه کننده و کارگردان: سردار ساگر - فیلمنامه: رحیم روشیان - فیلمبردار: قدرت اله احسانی - بازیگران: ایرن، بوتیمار، روشیان، علی آزاد و نرگس.

○ "گل گمشده"، محصول عصر طلائی - کارگردان و تهیه کننده: عزیزاله کردوانی - فیلمنامه: ایروانلو - فیلمبردار: امیر قاسم خانی - بازیگران: منوچهر والی زاده، بهروز وثوقی و آذر حکمت شعار.

○ "گذشت"، محصول سازمان سینمایی نسیمیان - تهیه کننده و کارگردان: فرج اله نسیمیان

فیلمنامه: ابوالقاسم ملکوتی - فیلمبردار: ناصر رفعت - بازیگران: مجید محسنی، آذر شیوا، حیدر صارمی، نمازی و میلانی.

○ "ورپریده"، محصول پوریا فیلم - تهیه کننده، نویسنده و کارگردان: سیامک یاسمی - فیلمبردار: واهاک - بازیگران: نصرت اله محتشم، تهمینه، ایرج قادری، سارنگ، مصدق و تاجی احمدی.

- "گرگهای گرسنه" ، محصول ایران فیلم - کارگردان و تهیه کننده: محمدعلی فردین (اولین تجربه‌ی فردین در کارگردانی) فیلمنامه: نظام فاطمی - فیلمبردار: احمد شیرازی - بازیگران: فردین، پوران، همایون، جلال و آریتا.
- "انتقام روح" ، محصول استودیو پارسفیلم - تهیه کننده، نویسنده و کارگردان: اسماعیل کوشان - فیلمبردار: محمود کوشان - بازیگران: مجید محسنی، ویکتوریا، پروین قاضی بیات، و علی آزاد.
- "پنجه" ، محصول عصر طلایی - نویسنده و کارگردان امین امینی - تهیه کننده: عزیزالله کردوانی - فیلمبردار: حانی - بازیگران امین امینی و آذر حکمت‌شعار.
- "در انتهای ظلمت" ، محصول استودیو رنگین کمان - کارگردان: ابوالقاسم ملکوتی - تهیه کنندگان: شهریار استواری و ابوالقاسم ملکوتی - فیلمنامه: فریدون تقی - فیلمبرداران: ناصر رفعت و فریدون قوانلو - بازیگران: منوچهر سخائی، نارملا، ناهید و فرهاد محبت.
- "مکر ابلیس" ، محصول استودیو اطلس فیلم - نویسنده و کارگردان: جنتی عطائی - تهیه کننده: گرجی عبادیا - فیلمبردار: نعمان - بازیگران: هوشنگ سارنگ، شبنم، منصور والامقام و جهانگیری.
- "قربون خودم" ، محصول استودیو میثاقیه - تهیه کننده، نویسنده و کارگردان: مجید محسنی - فیلمبردار: ژرژ لیچنسکی - بازیگران: مجید محسنی، مهین مسعودی، نقشینه، همایون، کیوانفر و نادره.
- "اشک شوق" ، محصول کارون فیلم - تهیه کننده، نویسنده، و کارگردان: احمد صفائی - فیلمبردار: قدرت الله احسانی - بازیگران: آزاده - صرمی، وثوق، جمشید مهرداد و سیلانی.
- "اهرمین زیبا" ، محصول پارسفیلم - تهیه کننده، نویسنده، و کارگردان: اسماعیل کوشان - فیلمبردار: محمود کوشان - بازیگران: آذر حکمت‌شعار، علی آزاد، معزالدیوان فکری، روشنیان و رامین یوسفی.
- در سال ۱۳۴۱، دو فیلم ایستمن کالر کلاه مخملی و انتقام روح روی پرده آمد. فیلم‌های پرفروش این سال کلاه مخملی، گل گمشده، دلهره و عروس دهکده بودند که دلهره بالانرین رقم فروش را نصیب خود کرد. پرکارترین کارگردان و تهیه کننده‌ی این سال کوشان بود، و ملک مطیعی با سه فیلم (کلاه مخملی، سوداگران مرگ و عروس دهکده) و فردین با سه فیلم (طلای سفید، گرگ‌های گرسنه و زمین تلخ) در مقام پرکارترین بازیگر جا گرفتند.

نخستین محصول مشترک

- سال ۱۳۴۲ - سالی آکنده از جنب و جوش سیاسی و اجتماعی - از نظر سینمایی فقیر، بوج و تهی بود. در این سال، سهل جویی و آسان پسندی همچنان ادامه یافت. آمار تولید (۳۰ فیلم)

بالا رفت و مجموع فیلمهای ساخته شده تا آن زمان به ۲۴۶ فیلم رسید .
 "جدال در مهناب" (یاسمین) ، اولین محصول مشترک ایران با یک کشور خارجی است که در این سال روی پرده آمد . "ارنوکریزا ، ماریاپیا ، منوچهر نادری ، علی زندی ، برخیده ، همایون ، نصرت الله محتشم ولوجیا بازیگران این فیلم بودند . برای فروش جدال در مهناب که توسط "انزودل وینچسو" کارگردانی شده بود ، توسط دادبه و زرینه (صاحب استودیو زرینه) که سمت تهیه کنندگی فیلم را بر عهده داشتند تبلیغات زیادی به راه افتاد . فیلمنامه‌ی این فیلم را کورس سلحشور نوشته بود و "گوئیدو" فیلمبرداری آنرا به عهده داشت . لوریس چکناواریان موسیقی متن را نوشت و اجرا کرد .

"مردها و جاده‌ها" ، مشخص‌ترین فیلم سال ۴۲ را ملک مطیعی ساخت . "مردها و جاده‌ها" که از همکاری فکری احمد شاملو ، در مقام نویسنده‌ی فیلمنامه ، برخوردار بود ، تصویری زنده و با روح از زندگی یک لوطی بدست می‌داد . ملک مطیعی ، در مقایسه با سایر فیلمسازان ، با ظرافت بیشتری به نمایش زندگی یک لوطی عاشق می‌پردازد و خود نیز بازی خوبی عرضه می‌کند . این فیلم مانند سوداگران مرگ ، ساخته‌ی قبلی ملک مطیعی ، توفیق مادی نداشت و مطبوعات آن روز توجهی به آن نکردند . (فیلم را چند سینمای درجه دوم نشان دادند و کمتر دست به قلمی آنرا دید) . مردها و جاده‌ها را اسماعیل کوشان در پارسفيلم تهیه کرد ، فیلمبرداری را محمود کوشان انجام داد و بازیگران آن ، بجز ملک مطیعی ، سهیلا ، تقی ظهوری و اکبر هاشمی بودند .

در نتیجه‌ی تلاش چند فیلمساز برای برتری جویی ، و به تعبیری فیلم پاکیزه ساختن ، دو فیلم دیگر در این سال ساخته شد که از کیفیتی تقریباً متمایز برخوردار بودند اما به مرور زمان از ارزش نسبی آنها کاسته شد .

یکی از این دو اثر "فرار" نام داشت که توسط عباس شباویز ساخته شد . این فیلم (به نسبت معیارهای آن سالها) تکنیکی قوی داشت ، اما بعداً معلوم شد از یک فیلم مکزیکی تقلید شده است . مهدی میثاقیه فرار را تهیه و مهدی امیر قاسم‌خانی آنرا فیلمبرداری کرده بود . عباس مغفوریان ، شمس فضل‌اللهی ، مهین دیهیم و خواجوی در این فیلم بازی داشتند . دومین فیلم ، "آنها زندگی را دوست داشتند" بود که بدست یک بازیگر تازه‌کار به نام "نادر بیات" ساخته شد (بیات قبلاً در فیلم "انتقام روح" به نقش یک شب سرگردان ظاهر شده بود) . آنها زندگی را دوست داشتند ، داستان عشق جوانی را که از حس شنوایی و گویایی محروم بود شرح می‌داد : پیرمرد زولیده‌ای هر شب جمعه به گورستان می‌رود ، مدت‌ها می‌گیرد و سپس با خنده‌های وحشتناک قبرستان را ترک می‌کند . . . پیرمرد به یاد می‌آورد که چگونه در جوانی به دختری دل باخت ، با او ازدواج کرد ، ولی تقدیر شوم خوشبختی آنها را بهم ریخت و مرد دیگر هرگز روی آرامش ندید . این فیلم به رغم نوگرایی ، بیانی یکدست نداشت . آنها زندگی را دوست داشتند را مصطفی بسیجی نوشت و تهیه کرد و فیلمبرداری آن رضا انجم‌روز بود . به غیر از بیات ، فریده نصیری ، سپهرنیا ، مصطفی بسیجی ، روشنیان و سوسن مهاجر در این فیلم بازی می‌کردند .

دیگر فیلمهای این سال :

- "وحشت" ، محصول استودیو میثاقیه - نویسنده و کارگردان : سیامک یاسمی - تهیه کننده : مهدی میثاقیه - فیلمبردار : عنایت الله فمین - بازیگران : محمد علی جعفری ، تهمینه ، علی زندی ، سپهرنیا و اکبر هاشمی .
- "با معرفتها" ، محصول اطلس فیلم - تهیه کننده ، نویسنده و کارگردان : حسین مدنی - فیلمبردار : فریدون قوانلو - بازیگران : ناصر ملک مطیعی ، رضا فاضلی ، فریده نصیری - رضا کریمی و علی تابش .
- "قربانی هوس" ، محصول آژیر فیلم - نویسنده ، فیلمبردار ، و کارگردان : قدرت الله احسانی - تهیه کننده : ژوزف واعظیان - بازیگران : فریده نصیری ، سیروس لالهزاری ، تقی ظهوری و منصور والامقام .
- "مسافری از بهشت" ، محصول استودیو کاروانفیلم - نویسنده و کارگردان : نصرت الله وحدت تهیه کنندگان : وحدت ، همایون ، دهقان و رفیعی - فیلمبردار : شکرالله رفیعی - بازیگران : وحدت ، آرزو ، آپیک ، قدکچیان ، بهمنیار ، علی محمد رحائی ، نادره ، فریده نصیری و پرخیده .
- "آراس خان" ، محصول پارسفیلم - کارگردان : ملک مطیعی - تهیه کننده و نویسنده : اسماعیل کوشان - فیلمبردار : محمود کوشان - بازیگران : ملک مطیعی ، آذر شیوا ، تقی ظهوری و خواجوی .
- "پرتگاه مخوف" ، محصول سازمان سینمایی ۵۵۵ - نویسنده و کارگردان : رضا صفائی (اولین فیلم به نمایش درآمده از این فیلمساز در اردیبهشت سال ۴۲) - تهیه کننده : منصور باقریان - فیلمبردار : رضا انجم روز - بازیگران : حیدر صارمی ، دلایل ، پیشوائیان و دهقان .
- "جاده مرگ" ، محصول کاروانفیلم - نویسنده و کارگردان : اسماعیل ریاحی تهیه کننده : دهقان - فیلمبردار : احمد شیرازی - بازیگران : آرمان ، بوتیمار ، شهلا ، مینو شفیع و حیدر صارمی .
- "نرس و تاریکی" ، محصول اطلس فیلم - تهیه کننده ، نویسنده و کارگردان : محمد متوسلانی - فیلمبردار : واهاک - بازیگران : فرانک میرقهاری ، متوسلانی ، آزاد و نارملا .
- "لاشخورها" ، محصول سازمان سینمایی نادر - تهیه کننده ، نویسنده ، کارگردان و فیلمبردار : عزیز رفیعی - بازیگران : فریده نصیری ، نادر رفیعی ، شرایلی ، هوشنگ بهشتی ، مسعود زادگان ، اکبر هاشمی و هوشمند .
- "ستاره‌ای چشمک زد" ، محصول استودیو بدیع - تهیه کننده و کارگردان : بدیع - فیلمنامه : مبیندی نژاد - فیلمبردار : جمشید بیوکی - بازیگران : ارحام صدر ، محمد عبدی ، شبنم ، جهانگیری و منصور والامقام .
- "مرد میدان" ، محصول کوه نور فیلم - تهیه کننده و کارگردان : سردار ساگر - فیلمنامه : نظام فاطمی - فیلمبردار : عزیز رفیعی - بازیگران : عباس مصدق ، شبنم ، شرایلی ، نرگس و عباس مهردادیان .

- "ساحل انتظار"، محصول استودیو میثاقیه - نویسنده و فیلمبردار: سیامک یاسمی - تهیه کننده: مهدی میثاقیه - فیلمبردار: عنایت الله فمین - بازیگران: محمد علی جعفری، فروزان (اولین فیلم)، فردین، ظهوری و علی زندی، این فیلم در ۱۹۶۴ در جشنواره‌ی جهانی فیلم مسکو شرکت کرد.
- "فرشته‌ای در خانه من"، محصول عصر طلائی - کارگردان: آرامائیس آقامالیان - تهیه کننده: کردوانی - فیلمنامه: ایروانلو - فیلمبردار: واهاک - بازیگران: منوچهر والی‌زاده، آذر حکمت شعار، بهروز وثوقی، مینو شفیع و نادره.
- "تار عنکبوت"، محصول پانوراما - کارگردان: مهندس میرصمدزاده - تهیه کننده: ایرج قادری - فیلمنامه: احمد شاملو (براساس داستانی به قلم جیمز هادلی چیز) - فیلمبردار: موسی افشار بازیگران: ایرج قادری، هوشنگ کاووسی، جهانگیری، کتایون و شفیع.
- "زنها فرشته‌اند"، محصول اطلس فیلم - نویسنده و کارگردان: اسماعیل پورسعید - تهیه کننده: گرجی عبادیا - فیلمبردار: سعید نیوندی - بازیگران: فردین روفیا، دلایلہ نمازی، اکبر هاشمی و سعید کامیار.
- "طلاق"، محصول اطلس فیلم - تهیه کننده: گرجی عبادیا - فیلمنامه: عباس کسایی - فیلمبردار: رضا مجاوری - بازیگران: بیک ایمانوردی، فاضلی، فریده نصیری، سپهرنیا، هاشمی، سیمین و قدسی کاشانی.
- "دوستت دارم"، محصول پارسفیلیم - تهیه کننده و کارگردان: اسماعیل کوشان - فیلمنامه: احمد نجیب‌زاده - فیلمبردار: محمود کوشان - بازیگران: فریبا خاتمی، بیتا، امیرفضلی، بهمنیار و عبدی.
- "جدال به خاطر عشق"، محصول ایرانفیلیم - نویسنده و کارگردان: عبدالعلی خرمی - تهیه کنندگان: محمد زارع، اکبر پیروی و خرمی - فیلمبرداران: واهاک و انجم‌روز - بازیگران: نارملا، مهین دیهیم، سیروس قهرمانی، عبدالعلی خرمی و محمد زارع.
- "زنگهای خطر"، محصول اطلس فیلم - نویسنده و کارگردان: رضا صفائی (اولین فیلم ساخته شده توسط این فیلمساز)، تهیه کننده: شهریاری - فیلمبردار: فریدون ری‌پور - بازیگران: آزاده، رامین یوسفی، جمشید مهرداد، اشرف کاشانی و میلانی.
- "پرستوها به لانه بازمی‌گردند"، محصول تهران فیلم - تهیه کننده، نویسنده و کارگردان: مجید محسنی - فیلمبردار: احمد شیرازی - بازیگران: محسنی، آذر شیوا، جواد قائم مقامی، نقشینه و جعفر توکل.
- "خشم و فریاد"، محصول سازمان سینمایی شهرفرنگ - نویسنده و کارگردان: رضا صفائی - تهیه کنندگان: صفائی و منصور مرزی - فیلمبردار: رضا انجم‌روز - بازیگران: ملکه رنجبر، علی آزموده، پیشواثیان و اکبر هاشمی.
- "دختر ساری"، محصول اطلس فیلم - تهیه کننده، نویسنده و کارگردان: گرجی عبادیا -

فیلمبردار: رضا محاوری - بازیگران: سهیلا، کرجی عبادیا، بیات، مهین دیهیم، رحیم روشنیان و عزیزه.

• "محکوم"، محصول سازمان سینمایی سیمیا - تهیه کننده و کارگردان: فرج الله نسیمیان
فیلمنامه: ابوالقاسم ملکونی - فیلمبردار: ناصر رفعت - بازیگران: مجید محسنی، جواد قائم مقامی،
دلایل، کاشانی و سیمین.

• "مادر فداکار"، محصول استودیو عصر طلایی - کارگردان: ابراهیم باقری - تهیه کننده:
کردوانی - فیلمبردار: خانی - بازیگران: شهین، مصدق، والامقام، برخیده و مینو شفیق.

• "دختر کوهستان"، محصول پارسفلم - کارگردان: محمد علی جعفری - تهیه کننده:
منوچهر صادقپور - فیلمنامه: احمد شاملو - فیلمبردار: خانی - بازیگران: محمد علی جعفری -
سهیلا، آزاده، عبدالله محمدی، نفشینه و ژاله مهاجر.

• "آقای هفت رنگ"، محصول عصر طلایی - نویسنده و کارگردان: امین امینی - تهیه کننده:
کردوانی - فیلمبردار: خانی - بازیگران: شهین، رضا کریمی، همایون، نادره، بهمنیار و عبدالله
محمدی.

همانگونه که آمد در سال ۱۳۴۲ جمعا سی فیلم ساخته شد که از نظر تعداد سال پرثمری بود
ولی از جهت پیشرفت سینما و میزان فروش، سال بی فروغی به حساب می آید. در این سال تنها دو
فیلم "جاده مرگ" و "مسافری از بهشت" توانستند حد نصاب خوبی در توفیق تجاری بدست آورند و
فیلم دیگری به نام "بامعرفت‌ها"، در مرتبه‌ی بعد از آنها قرار داشت. عباس مغفوریان، فریبا و
فروزان از چهره‌های تازه‌ای بودند که در این سال به سینما آمدند و فریده نصیری با پنج فیلم و ناصر
ملک مطیعی با سه فیلم در ردیف پرکارترین بازیگران جا گرفتند.

شب قوزی، تنها نقطه‌ی روشن

• در سال ۱۳۴۳، دست در کاران فیلمسازی همچنان به ساختن فیلمهای بیمایه و عوام‌عریبانه
ادامه دادند و گرچه از نظر سینمایی گامی به جلو برداشتند، اما ثروت هنگفتی اندوختند. تنها
نقطه روشن این سال فیلم "شب قوزی" ساخته‌ی فرخ غفاری بود.

سیامک یاسمی که همواره در کار خود از حادیه‌های بولساز کمک می‌گرفت، در این سال با
عرضه‌ی "آقای قرن بیستم"، موفقیت تجاری بزرگی نصیب خود کرد. این فیلم از آن رو قابل توجه
است که زمینه ساز پیدایش جریان سینمایی تازه‌ای در ایران شد: سینمای "کنج فارونی"، سینمایی که
هرچند از جهات مادی موقعیت مثبت شده‌ای برای سینمای ایران به همراه داشت و تعداد محصولات
را به رقم‌های شصت تا هفتاد - هشتاد فیلم در سال بالا برد ولی عملاً به رواج سینمای خیالباف و
مردم گریز دامن زد. تهیه کننده، نویسنده، و کارگردان "آقای قرن بیستم" یاسمی بود و فیلمبرداری
آنها موسی افشار انجام داد. بازیگران این فیلم، پوران، فردین، حالتی، برخیده، مینا، نریمان و

اسدزاده بودند.

"عروس فرنگی"، پرفروش‌ترین فیلم این سال را نصرت‌الله وحدت ساخت و خود او در نقش بازیگر نخست ظاهر شد. فیلمنامه‌ی عروس فرنگی را احمدنجیب زاده نوشت و شکرالله رفیعی آنرا فیلمبرداری کرد. تهیه‌کنندگان این فیلم وحدت و شکرالله رفیعی بودند، و پوری بنائی، فریده نصیری، پرویز خوانساری، سپهرنیا، نادره و چهره آزاد در آن بازی داشتند.

صابر رهبر، فیلم پرفروش دیگر این سال را روی پرده آورد: "مسیر رودخانه". این فیلم را رهبر با خسرو تسلیمی در استودیو کاروانفيلم تهیه کرد، و بازیگران آن محمدعلی فردین، فریده نصیری، رضا فاضلی و مهدی رئیس فیروز بودند.

"لذت گناه"، فیلم دیگری است که در این سال سیامک یاسمی در پوریا فیلم تهیه کرد. او نویسنده و کارگردان این فیلم نیز بود. فیلمبرداری را موسی افشار به عهده داشت و فروزان، محمد علی جعفری، بهروز وثوقی، سهیلا، تقی ظهوری و ناصر ملک مطیعی در آن بازی داشتند. لذت گناه (که به قولی از فیلم "جانی بلیندا"ی زان نگلسکو تقلید شده بود)، تلاشی هرچند ناموفق، در جهت جدی گرفتن سینما به‌شمار می‌آمد. بازی‌های بفریبا" خوبی ارائه دادند، ولی دوربین در آن با ناشیگری بکار گرفته شده بود. این فیلم را می‌توان، نسبت به "آقای فرن بیسم" یک پیروزی برای یاسمی به حساب آورد.

ساموئل خاچیکیان، در این سال همچنان از مرغ تخم طلای خود بهره گرفت و یک فیلم جنایی دیگر بنام "ضربت" ساخت. این فیلم دقیقاً خط و ربط آثار پیشین خاچیکیان – "یکقدم تا مرگ" و "دلهره" – را داشت (همچنانکه گفتیم، جنایی سازی در آن سالها همه‌گیر شده و خاچیکیان در این زمینه سرآمد بود). ضربت از مردی حرف می‌زند که زنی بیمار دارد و دکتر معالج زنش و همکار اداریش خواهان ازدواج با دختر او هستند. همکار اداری، گاو صندوق اداره را خالی کرده به مرد می‌دهد تا رضایت او را برای ازدواج با دخترش بدست آورد، اما مرد او را طی حوادثی می‌کشد و جسدش را در حیاط خانه دفن می‌کند. پس از چندی مرد دستگیر می‌شود و دکتر سرانجام با دختر او ازدواج می‌کند.

ژوزف واعظیان ضربت را در آژیر فیلم تهیه کرد. فیلمبرداری را قدرت‌الله احسانی انجام داد و بازیگران همان گروه آثار قبلی خاچیکیان بودند: آرمان، بوسیمار، بیک ایمانوردی، قدسی و اشرف کاشانی.

"شب فوزی" ساخته‌ی فرخ غفاری، با اهمیت‌ترین فیلم این سال و سالهای گذشته‌ی سینمای ایران است. غفاری "شب فوزی" را در ننگدسی بوجود آورد. این فیلم براساس یکی از داستانهای هزار و یکشب (البته در قالبی نو و در چارچوب مسائل روز) شکل گرفته بود و خود غفاری نیز در آن بازی داشت. تیزبینی "فرخ غفاری" در امروزی کردن داستان هزار و یکشب سبب می‌شد که تماشاگر با کیفیت شرایط زندگی قشرهای مختلف جامعه و جنبه‌های تیره و روشن اخلاقیات مردم آشنایی دقیق‌تری پیدا کند.

هرزیر داریوش، بیرامون این فیلم و حوسنمای آن زمان جنس نوشت :

"در ایران، صرفنظر از "فیلم فارسی" بقول گاوسی که همه کس می‌دانند جزو "سینما" به هیچ صورت حسابشان نمیکنیم، در سالهای اخیر یکسری فیلمهای کوتاه، توسط نجفی و فرخزاد و طیب و غفاری و گلستان و فاروقی و خود من بوجود آمد که در سطح بالاتری از سینمای "فیلم فارسی" قرار داشتند. اما ما خودمان حایز نشمردیم که در مقابل این آثار فریاد "سینمای ایران بوجود آمد" یعنی همان فریادی را که سالها در "ستاره سینما"ی آنوقت، مثلا وعده داده بودیم، از گلو برآوریم. با شکیبایی بی‌حد منتظر اولین فیلم طویل ایران شدیم، که بتوان اولاً امروز، در مقابل "شب قوزی" اثر فرخ غفاری (سومین فیلم طویل کارگردانی که قبلاً ۹ فیلم کوتاه مستند نیز ساخته) با جمعیت خاطر کامل اعلام میکنیم که سینمای ایران شروع شد اما آنچه مهمتر است، آنچه بیشتر خوشحالمان می‌کند اینست که این "شروع خوبی" است.

در "شب قوزی" یک سلسله بی‌دقتیهای فنی در فیلمبرداری و بازی و صدا و مونتاژ به چشم می‌خورد، اما خوانندگان می‌دانند که من، در "هنر و سینما" تا چه حد به جنبه‌های عملی کار فیلمسازی بی‌اعتنایم و گفتگو درباره "فیلمبرداری درخشان" و "بازی خارق العاده"، "یا برعکس" آکتوری که در تجسم رلش موفق نمی‌شود را به اهلش واگذار می‌کنم. بعلاوه اینها "شب قوزی" در ایران ساخته شده و ما از شرایط تهیاش کم و بیش مطلع هستیم و میدانیم که کارگردان که خودش تهیه کننده هم بوده، در هر مرحله از کارش با فقدان وسیله روبرو شده. پس نقایص فنی و عملی "شب قوزی" در قضاوتمان تاثیر نمی‌گذارد، ولی آنچه دچار هیجانمان می‌کند، این است که خیلی از چیزهایی را که اصولاً در سینما دوست داریم در اثر فرخ غفاری می‌یابیم. *

نویسنده‌ی دیگری با امضای سام (رضا سهرابی) درباره‌ی این فیلم نظر می‌دهد و در قسمتی از نوشته‌ی خود می‌گوید :

"چندی قبل، سینما آزاد این فرصت را پیش آورد که بتوانیم "شب قوزی" فیلم ارزشمند فرخ غفاری را ببینیم. با مشاهده‌ی این فیلم در حالی که سالها (۶ سال) از زمان نمایش آن می‌گذرد، نقش تاریخی یک فیلم بخوبی آشکار می‌شود، چون بنظر ما یک فیلم یا یک اثر هنری در هر رشته‌ی هنری، زمانی می‌تواند از نظر تاریخ آن هنر مطرح باشد که در آن نسبت به آثار زمان خود دگرگونی‌هایی حس شود. "شب قوزی" در تاریخ سینمای ایران چنین اثری است، چون در زمانی که فیلمسازان ما غرق در فیلم‌های کلاه نم‌دی و کلاه مخملی و ملودرام‌های اشک‌آور و غیره بودند، بوجود آمد. **"

فیلمبردار شب فوزی بطروس بالیان و بازیگران آن پری صابری، حسرو سهامی، فرخ غفاری، محمد علی کشاورز، فرهنگ امیری و ذکریا هاشمی بودند. شب فوزی در سینماک فرانسه، جشنواره جهانی فیلم نهران، جشنواره لوکارنو ۱۹۶۵، سینماک‌های انگلیس، بلژیک و سوئیس به نمایش درآمد.

دیگر فیلمهای این سال:

- قانون زندگی، تهیه کننده و کارگردان: جمشید شیانی - بازیگران آدر شیوا و شیراندازی.
- گناه من چیست؟، تهیه کننده و کارگردان: کرجی عبادیا - بازیگران آذر حکمت شعار و نادر بیات.
- کمینگاه شیطان، کارگردان: نظام فاطمی - تهیه کننده: پورسعید - بازیگر: سعید کامیار.
- نابعه هفت ماهه، کارگردان: یاسمی - تهیه کننده: میثاقه - بازیگران: جعفری و میرقهاری.
- انسانها، کارگردان و تهیه کننده: مهدی میثاقیه - بازیگران: فردین و فروزان.
- اشکها و لبخندها، تهیه کننده و کارگردان: اسماعیل کوشان - بازیگران: پوران و جعفری.
- ترانه‌های روسنایی، کارگردان و تهیه کننده: صابر رهبر - بازیگران: فردین و ظهوری.
- در میان فرشته‌ها، نویسنده، کارگردان، فیلمبردار: مهدی بشارتیان - بازیگر: سونیا.
- نیرنگ دختران، کارگردان: نیوندی - تهیه کننده: پرویز حجازی - بازیگر: ایرج قادری.
- دختر ولگرد، کارگردان: آقامالیان - تهیه کننده: کردوانی - بازیگران: شهین و بهروز وثوقی.
- دزد شهر، تهیه کننده، نویسنده و کارگردان: حسین مدنی - بازیگران: پوری بنائی و بیک ایمانوردی.
- ببر رینگ، تهیه کننده و کارگردان: رضا بیک ایمانوردی - بازیگر: بیک ایمانوردی و آراسته.
- آلبش دختر کولی، تهیه کننده، نویسنده و کارگردان: صمد صباحی - بازیگر: روفیا.
- زندگی دوزخی، تهیه کننده، فیلمبردار، و کارگردان: نیوندی - بازیگران: صارمی و آزاده.
- گل‌های گیلان، تهیه کننده و کارگردان: رحیم روشیان - بازیگران: بیک ایمانوردی و سهیلا.
- شیطان در می‌زند، نویسنده و کارگردان: ریاحی - تهیه کننده: کردوانی - بازیگران: شهین و مصدق.
- سه تفنگدار، کارگردان: شاپور - تهیه کننده: میثاقیه - بازیگران: کرشا، سپهرنیا و متوسلانی.
- جهنم زیر پای من، نویسنده و کارگردان: رضا صفائی - تهیه کننده: باقریان - بازیگر: فردین.
- ستاره صحرا، کارگردان: عزیزرفیعی - تهیه کننده: عباس کسایی - بازیگران: بیک ایمانوردی و متوسلانی.
- شکوفه‌های امید، کارگردان: صفائی - تهیه کننده: جنی شیرازی - بازیگر: فریبا خاتمی.
- دختران با معرفت، کارگردان: امین امینی - تهیه کننده: کردوانی - بازیگران: نصیری و شهین.
- وسوسه، تهیه کننده و کارگردان: ناصر رفعت - بازیگران: قائم مقامی و دیانا.
- نعقیب خطرناک - تهیه کننده، نویسنده و کارگردان: رضا صفائی - بازیگر: علی آزاد.
- جاهلها و زیکولها، کارگردان و تهیه کننده: حسین مدنی - بازیگران: کرشا، سپهرنیا و متوسلانی.
- بن بست، کارگردان: میرصمدزاده - تهیه کننده: ایرج قادری - بازیگران: فادری و پروین غفاری.
- دهکده طلائی، کارگردان: نظام فاطمی - تهیه کننده: اسماعیل پورسعید - بازیگران: فردین و ظهوری.
- اشک بنیم، تهیه کننده، فیلمبردار، و کارگردان: عزیز رفیعی - بازیگران: آراسته و فاضلی.

- گردن کلفت، تهیه کننده، نویسنده و کارگردان؛ سعید کامیار - بازیگران: کامیار، شبنم و سرکوب.
- جاهل محل، کارگردان و تهیه کننده؛ سردار ساگر - بازیگران: شهین، مصدق، و محسن آراسته.
- سرکش، تهیه کننده، نویسنده و کارگردان؛ صمد صباغی - بازیگران: بیک ابمانوردی و سهیلا.

آنچه می‌توان بر کارنامه‌ی سال ۴۳ افزود این است که از تعداد سی و شش فیلم، دو فیلم رنگی بود و سرمایه‌های کلان در راه یک فیلم مشترک با فرانسه به نام "ابرام در پاریس"، اسماعیل کوشان و "زان دوسورمون" تهیه کنندگان این فیلم بودند و فیلمبرداری آنرا زان کونه، محمود کوشان و پیرگوز انجام داده بودند. ناصر ملک مطیعی، سیکول کارن، ظهوری، ژیلین هیلز، فریبا خاسمی، لطفی حنجی و پوئول آرتل در ابرام در پاریس بازی می‌کردند. و بالاخره فردین با شش فیلم و فریده نصیری با پنج فیلم پرکارترین بازیگران این سال بودند.

گنج قارون، خشت و آینه

• سال ۱۳۴۴ بی‌شک به سال پینس نبود. ۳۸ فیلم بی‌ارزش بر پرده‌ها نقش بست و تنها یک کار شاخص، "خشت و آینه" به کارگردانی ابراهیم گلستان، پدید آمد. سینمای نجاری حاکم، در جهت سودجویی هرچه بیشتر، با "گنج قارون" فصل جدیدی در فعالیت کارخانه‌ی روباسازی گشود. در سال گذشته، فیلم "آقای قرن بیستم" ساخته‌ی سیامک باسمی با بهره‌گرفتن از محرومیت‌های روحی و اجتماعی تماشاگران ساده‌دل، راه را برای شیوه‌ای نو در کشاندن هر چه بیشتر مردم به سینما هموار کرد. بر این زمینه، گنج قارون در سال ۱۳۴۴ ساخته شد و "مکتب قارونیسیم" به سرعت پا گرفت. مایه‌ی اصلی گنج قارون و فیلمهای دنباله‌رو آن، خوشبخت شدن معجزه‌آسای یک فرد فقیر - اما حذاب و فداکار و بزن بهادر - بود. و در همان حال تبلیغ می‌شد که ثروتمندان آدمهای بدبختی هستند که نمی‌توانند مانند فقرای بی‌خیال از زندگی لذت ببرند. * طبیعی است که چنین دستمایه‌ای و آمیختن آن با مقادیری بذله و رقص و آواز و زد و خورد، می‌تواند اکثریت محرومی را که در آرزوهای دور و دراز بسر می‌برند به سینماها بکشاند و باعث شود که آنها با گذاشتن خود به جای

* "علی بی‌غم"، قهرمان گنج قارون، چنان تهیدست است که در یک صحنه‌ی فیلم می‌خواند: "شب عید است و یار از من چقدر پخته می‌خواهد / خیالش می‌رسد من گنج قارون زیر سر دارم"، اما از آنجا که زندگی را سخت نمی‌گیرد و لذتی وصف ناپذیر از خوردن آبگوشت می‌برد، سعادت "واقعی" از آن اوست.

گنج قارون برای سالها یکی از سوزهای اصلی کاریکاتوریستهای ایرانی بود و بعد از صحنه‌ی آبگوشت خوری فیلم بود که کاربرد عباراتی نظیر "فیلم آبگوشتی" و "سینمای آبگوشتی" برای توصیف سینمای مبتذل فارسی باب شد.

قهرمان فیلم، راضی و آسوده به خانه‌هایشان بازگردند. گنج قارون و موجی که به دنبالش آمد تحرک بی‌سابقه‌ای به صنعت فیلمسازی ایران داد و با جلب انبوه تماشاگران برای سالهای منمادی نقش مهمی در تثبیت موقعیت آن در قبال هجوم فیلمهای خارجی داشت.

گنج قارون را احمد شیرازی بصورت سیاه و سفید و رنگی (قسمت رقص فیلم رنگی بود و با چشمداشت به صحنه‌ی رقص معروف و مشتری پسند فیلم هندی سنگام طرحریزی شد) فیلمبرداری کرد و فردین، فروزان، آرمان و ظهوری بازیگران آن بودند. شهرت فردین با گنج قارون افزایش یافت و تبلیغاتچی‌ها لقب "مرد اول سینمای ایران" را به او دادند (البته آوازهایی که ایرج در این فیلم به جای فردین می‌خواند در شهرت او بی‌تاثیر نبود).

گنج قارون هیاهوی بسیار برانگیخت، اما نتوانست صدای فیلمسازان هنرمند را خاموش کند. ابراهیم گلستان در این سال خشت و آینه، یکی از فیلمهای خوب تاریخ سینمای ایران را عرضه کرد. شناسنامه این فیلم چنین است:

سال ساخت: ۱۳۴۲ تا ۱۳۴۳ - مدت: دو ساعت و شش دقیقه - سیستم: دیالسکوپ ۳۵ میلیمتری و سیاه و سفید - همکاران فنی: سلیمان میناسیان، محمود هنگوال، امیرکراری (فیلمبردار) و رحمان اسدی - بازیگران: دکریا هاشمی، مه‌ری مهرنیا، حاجی احمدی، محمد علی کشاورز، جمشید مشایخی، گلی بزرگمهر، پری صابری، اکبر مشکین و همچنین کودکان شیرخوارگاه‌ها و پرورشگاه‌ها و مردم تهران از رستم‌آباد و دروس گرفته تا خیابان و بازارچه سید اسماعیل.

"خشت و آینه" تنها تجربه بلند سینمایی "ابراهیم گلستان" تا آن زمان بود، و او در این فیلم کوشید دوربین را به میان مردم و به مکان‌های واقعی ببرد. درباره‌ی مشکلات این نوع فیلمسازی در جزوه‌ای انتشار یافته از سوی دست در کاران خشت و آینه چنین آمده است:

"خشت و آینه در اول اسم نداشت، وقتی هم تمام شد و آخرین عکس برداشته شد، باز هم نامش "خشت و آینه" نبود. بعد شعر سعدی کمک کرد و فیلم صاحب اسم شد و آن این شعر بود:

آنچه در آینه جوان بیند پیر در خشت خام آن بیند

فیلمبرداری آن در بهار سال ۱۳۴۲ شروع شد. اولین قسمت فیلمبرداری شده مربوط به صحنه‌های راننده و پیرزن در خرابه بود. چون فقط همین اندازه از سناریو نوشته شده بود. بعد صحنه‌های بازار میوه فروش‌ها، در شب بارانی تهیه شد. بعد از گذشت بهار در اواسط تابستان لازم شد که از میدان بهارستان و مسجد سپهسالار و سبزه میدان دوباره فیلم گرفته شود. بنابراین لازم بود که زمین خیس شود. به زحمت اینکار انجام شد، چرا که هر بار آب بخار شده و فیلمبرداری لاجرم قطع می‌شد. چند روز بعد هنگام آغاز فیلمبرداری در داخل کاخ دادگستری عدسی انامورفیک (دیالسکوپ) از بالای طبقه چهارم سرسرای کاخ به پایین افتاد. این عدسی ۳ کیلو وزن داشت، سرسرا پر از جمعیت بود. عدسی به کسی نخورد اما به سنگ گف سرسرا خورد، سنگ و عدسی شکستند.

قیمت این عدسی مثقال به مثقال از طلا بیشتر بود .
تا همتای این عدسی از فرانسه برسد ، هوا گرم شده بود و شکل لباس پوشیدن مردم عوض شده بود و از کسانی که به دنبال گرفتاریهای خود به دادگستری می آمدند نمیشد خواهش کرد به خاطر عشق به هنر و سینما گرفتاریهای خود را فراموش کرده ، بیایند و لباسهای زمستانی خود را بپوشند . چاره‌ای نبود جز چند ماه صبر اجباری . در این میان قسمت پرورشگاه بچه‌ها ساخته شد . این جا کار پیچیده بود ، بایستی اتاقهای بزرگ را روشن کرد بی آنکه از چراغها سایه بیفتد تا حالت روز القاء شود . برای این کار چراغهای زیادی لازم بود و چراغها هوا را خیلی گرم میکردند و تابستان بود و از همه مهمتر بچه‌ها بایستی آسوده باشند ، تا هم آسوده باشند و هم در حالهای طبیعی خود بمانند . گاهی هم وسط کار چیزهایی پیش می آمد که جالب بود . مثلا وقتی صحنه‌های دادگستری ساخته می شد ، هاشمی کودکی در بغل داشت و باید گوشه‌ای صبر میکرد تا وسیله‌های فیلمبرداری آماده شود . مردم که او را می دیدند ، گمان میکردند مردی است که زن بی وفایش او را رها کرده است . پیش می آمدند احوالش را می پرسیدند و به زنش لعنت می فرستادند ، بعضی نیز او را دلداری کرده و می گفتند " طفلک " . یک بار هم پیرزنی به او گفت که یک زن سر به راه برایش سراغ دارد ! اما این آخرین روز فیلمبرداری بود و هاشمی بجای بچه یک عروسک در بغل داشت . او عروسک را به پیرزن داد !

یکبار هم وقتی صحنه دعوی زن و مرد ساخته می شد ، مردم رستم آباد برای تماشای فیلمبرداری روی بام‌های خانه‌هایشان جمع شده بودند . در میان فیلمبرداری وقتی تابوت مرده و عزاداران از دور پیدا شدند ، مردم که تعجب کرده بودند کسی از اهل محل بی خبر مرده باشد ریختند توی کوچه ، صحنه خراب شد ، بعد آجرهای توی تابوت را به آنها نشان دادند تا بدانند کسی بی خبر نمرده است . آجر برای سنگین کردن در تابوت ریخته شده بود تا بردن آن طبیعی حلوه کند . "

خشت و آبنه به رغم ناهماهنگی در شیوهی پرداخت ، با زبانی ساده و موثر و طنزی تلخ از رنج‌ها و درماندگی‌های آدمهای بی پناه سخن می گفت و از نظر نزدیک شدن به مردم کوچه و خیابان و بیان جزئیات زندگی روزمره آنها تاثیر عمیقی بر فیلمسازان واقع گرای ایران گذاشت .

در این سال آرمان دست به نخستین تجربهی کارگردانی خود زد و فیلم "عروس دریا" را ساخت که کوششی بود در دوری گرفتن از سنت‌های رایج سینمای مبتدل . بخشی از ارزش این فیلم مدیون فیلمبرداری خوب احمد شیرازی است . فیلمنامه‌ی عروس دریا را عباس پهلوان و آرمان نوشتند ، موسیقی را مرتضی حنانه ساخت و فروزان ، ویگن ، بهروز وثوقی ، ایران دفتری ، آرمان و سپهرنیا در آن بازی کردند .

نام و نشان دیگر فیلمهای این سال :

- سه نخاله ، کارگردان : صابر رهبر - تهیه کننده : ناصر مجد بیگدلی - بازیگران : متوسلانی ، سپهرنیا و گرشا .
- زشت و زیبا ، تهیه کننده ، نویسنده ، و کارگردان : رحیم روشنیان - بازیگر : محمد علی جعفری .
- زبون بسته ، تهیه کننده ، نویسنده ، و کارگردان : وحدت - بازیگران : وحدت و پوری بنائی .
- یکپارچه آقا ، کارگردان : ملک مطیعی - تهیه کننده : صادقپور - بازیگران : ملک مطیعی و کتابیون .
- قهرمان قهرمانان ، تهیه کننده ، نویسنده ، و کارگردان : سیامک یاسمی - بازیگران : فردین و آذر شیوا .
- شهر بزرگ ، کارگردان : روبرت اکهارت - تهیه کننده : آودسیان - بازیگران : گریگوری مارک و گرشا .
- مرخصی اجباری ، تهیه کننده ، نویسنده و کارگردان : رضا کریمی - بازیگران : پوری بنائی و ظهوری .
- سرسام ، کارگردان : خاچیکیان - تهیه کننده : میثاقیه - بازیگران : بوتیمار و نسرین صفائی .
- ببر کوهستان ، کارگردان : خسرو پرویزی - تهیه کننده : کردوانی - بازیگر : فردین .
- افق روشن ، کارگردان : خانی - تهیه کننده : عباس همایون و دهقان - بازیگران : شهین و کتابیون .
- زن و عروسک‌هایش ، کارگردان : ریاحی - تهیه کننده : نندولال هندوجا - بازیگران : غفاری و بوتیمار .
- چهار تا شیطان ، کارگردان : مدنی - تهیه کننده : کردوانی - بازیگران گرشا و ویکتوریا .
- شیطان سفید ، کارگردان : احمد صفائی ، تهیه کننده : فریدون مجلسی - بازیگر : آذر حکمت‌شعار .
- عشق و انتقام ، کارگردان : فردین - تهیه کننده : ویدا قهرمانی - بازیگران : فردین و قهرمانی .
- شیرمرد ، کارگردان : ابراهیم باقری - تهیه کننده : رضا حسینی - بازیگر : عباس مصدق .
- فریاد دهکده ، کارگردان : احمد صفائی - تهیه کننده : پرویز سعیدی - بازیگر : ایرج قادری .
- سیادان نمکزار ، تهیه کننده و کارگردان اکبر هاشمی - بازیگر : ویدا قهرمانی .
- داغ ننگ ، کارگردان : احمد شاملو - تهیه کننده : ایرج قادری - بازیگران : قادری و بیک ایمانوردی .
- همه فن حریف ، کارگردان و تهیه کننده : رضا فاضلی - بازیگران : فاضلی و سهیلا .
- جلاد ، کارگردان : آقامالیان - تهیه کننده : کردوانی - بازیگر : بیک ایمانوردی .
- شیطان بلا ، کارگردان و تهیه کننده : نظام فاطمی - بازیگران : همایون و گوگوش .
- ولگرد قهرمان ، کارگردان : پرویزی ، تهیه کننده : بیگدلی - بازیگران : بیک ایمانوردی و حکمت‌شعار .
- خوشگل خوشگلا ، کارگردان و تهیه کننده : فردین - بازیگران : فردین و سهیلا .
- مویز پلائی شهر ما ، کارگردان و تهیه کننده : عباس شباویز - بازیگران : فردین و پروین غفاری .
- نبرد گولها ، کارگردان : بیک ایمانوردی ، تهیه کننده : بیگدلی - بازیگران : بیک ایمانوردی و سهیلا .
- من مادرم ، کارگردان و تهیه کننده : نسیمیان - بازیگران : آذر شیوا و حیدر صارمی .
- سه تا بز بھادر ، کارگردان : مدنی - تهیه کننده : کردوانی - بازیگران : سپهرنیا ، گرشا و متوسلانی .
- شانس بزرگ ، کارگردان : شکرالله رفیعی - تهیه کننده : عباس همایون - بازیگران : فریبا و ظهوری .
- مردی در قفس ، کارگردان و تهیه کننده : وحدت - بازیگران : وحدت و پوری بنائی .
- دزد بانک ، کارگردان و تهیه کننده : اسماعیل کوشان - بازیگران : وثوقی و ظهوری .

- مراد و لاله ، کارگردان : صابر رهبر ، تهیه کننده : ناصر مجد بیگدلی – بازیگران : لیلا فروهر .
- مرد ده میلیون تومانی ، کارگردان : امینی ، تهیه کننده : کردوانی – بازیگر : امینی .
- ده سایه خطرناک ، کارگردان : امینی – تهیه کننده : کردوانی – بازیگران : فروزان و امینی .
- دنیای پول ، کارگردان : احسانی – تهیه کننده : حشمت پور – بازیگران : پوران و بوتیمار .
- خروس جنگی ، تهیه کننده و کارگردان : پورسعید – بازیگران : بوتیمار و آذر شیوا .
- در دنیا بیگانه بودم ، کارگردان و تهیه کننده : نادر بیات – بازیگران : بیات و آذر حکمت شعار .
- سه کارآگاه خصوصی ، کارگردان : متوسلانی ، تهیه کننده : میثاقیه – بازیگران : گرشا ، متوسلانی و سپهرنیا .
- پاسداران دریا ، کارگردان : رضا صفائی – تهیه کننده : منصور باقریان – بازیگران : ملک مطیعی و نسرین .
- مزد خونین ، کارگردان : ناصر رفعت – تهیه کننده : خدابخشیان – بازیگر : سهیلا .

تهیه کنندگان گنج قارون را تقسیم می کنند

• سال ۱۳۴۵ ، فیلمسازی به سبک و سیاق "گنج قارون" همه گیر شد . تهیه کنندگان ، کارگردان ها و فیلمنامه نویسان که در سالهای گذشته راه خاجیکیان را می رفتند و جنایی سازی می کردند ، اینک به "قارون" سازی روی آورده بودند . موفقیت تجاری گنج قارون ، حتی بسیاری از افراد خارج از گود را وسوسه کرد و به فیلم ساختن کشاند . به نحوی که رقم محصولات یک ساله سینمای ایران از ۳۹ فیلم به ۵۲ فیلم رسید . موفقترین این فیلم ها ، آنهایی بودند که فرمولهای "گنج قارون" را کاملاً رعایت کردند ، نظیر: "حاتم طائی" ، "شارلاتان" ، "جهان پهلوان" ، "گدایان تهران" ، و "امیر ارسلان نامدار" . بقیه نیز دستکم نشانه هایی از گنج قارون داشتند ، مانند: "هارون وقارون" ، "عشق قارون" ، "کنجینه سلیمان" . . .

در سال ۱۳۴۵ ، با وجودیکه ۵۲ فیلم روی پرده آمد و تعداد محصولات سینمایی تا آن هنگام به ۳۷۵ فیلم افزایش یافت ، هیچ فیلم باارزشی ساخته نشد . آنچه بود ، سوداگری محض بود . حتی "خانه خدا" نیز که فیلمی متفاوت به نظر می رسید ، با انگیزه های سودجویانه و به قصد تسخیر یک بازار دست نخورده – تماشاگران مذهبی – ساخته شد . خانه خدا که درباره ی مراسم حج بود ، در چند کشور اروپایی و آسیایی نیز به نمایش درآمد ، و تنها در هندوستان چند میلیون روپیه فروش داشت . "خانه خدا" با موفقیت زیادی روبرو شد و ، از نظر سینمایی ، لحظاتی در آن هست که از حضور کارگردانی خوش فکر حکایت می کند . کارگردان این فیلم جلال مقدم بود و ابوالقاسم رضایی آنرا در شرکت فیلمیک تهیه کرد . فیلمبرداری را احمد شیرازی ، به طریقه ۳۵ میلیمتری رنگی و ایستمن کالر ، انجام داد .

"فرار از حقیقت"، فیلم قابل اشاره‌ی دیگر این سال است. موضوع فیلم، قصه‌ی مکرری داشت، که نمونه‌های زیادی پیش از آن در دیگر فیلم‌ها کار شده بود - برخورد دو مرد و یک زن. فیلمنامه را احمد شاملو نوشته بود، که در چند صحنه‌ی فیلم نیز بازی می‌کرد. قدرت‌الله احسانی فیلمبرداری خوبی را ارائه کرد. کارگردان "فرار از حقیقت"، ناصر ملک مطیعی و تهیه‌کننده‌اش صادقی بود، که آنرا در گروه سینمایی انیورسال تهیه کرد. بجز ملک مطیعی، فروزان، قائم مقامی و جمشید مهرداد نیز در فیلم بازی داشتند.

دیگر فیلم‌های این سال :

- رانندگان جهنم، تهیه‌کننده و کارگردان: رضا فاضلی - بازیگران: فاضلی و سهیلا.
- نخاله‌های قهرمان، کارگردان: مدنی - تهیه‌کننده: بیگدلی - بازیگران: بیک ایمانوردی و میرقهاری.
- حسین کرد، تهیه‌کننده و کارگردان اسماعیل کوشان - بازیگران: ایلوش و ملک مطیعی.
- مامور دو جانبه، کارگردان: میرصمدزاده - تهیه‌کننده: کردوانی - بازیگران: قادری و سهیلا.
- هاشم خان، کارگردان: زرین دست - تهیه‌کنندگان: مرتضی و مصطفی اخوان - بازیگر: وثوقی.
- داماد فراری، کارگردان: اسماعیل ریاحی - تهیه‌کننده: زبولانی - بازیگران: ارحام صدروآذر شیوا.
- عذاب مرگ، تهیه‌کننده و کارگردان: دستمالچی - بازیگران: بیک ایمانوردی و کتابون.
- عصیان، کارگردان: خاچیکیان - تهیه‌کننده: بیگدلی - بازیگران: آرمان و بیک ایمانوردی.
- کابوس، کارگردان: رضا صفائی - تهیه‌کننده: منصور مرزی - بازیگر: علی آزاد.
- دو انسان، کارگردان: آقامالیان - تهیه‌کننده: کردوانی - بازیگران: قادری و میرقهاری.
- سه ناقل در ژاپن، کارگردان: متوسلانی - تهیه‌کننده: میثاقیه - بازیگران: کرشا، سپهرنیا و متوسلانی.
- بی عشق هرگز، کارگردان: خاچیکیان - تهیه‌کننده: میثاقیه - بازیگران: بوتیمار و حکمت شعار.
- شمس پهلوان، تهیه‌کننده و کارگردان: سیامک یاسمی - بازیگران: فروزان و کتابون.
- پروفیسور نخاله، تهیه‌کننده و کارگردان: عزت‌الله مقبلی - بازیگران: ظهوری و همایون.
- قفس طلائی، کارگردان: صفائی - تهیه‌کننده: رضا کریمی - بازیگر: ملک مطیعی.
- اعتراف، تهیه‌کننده و کارگردان: ناصر رفعت - بازیگران: ویگن و حکمت شعار.
- حاتم طائی، کارگردان: فردین - تهیه‌کننده: میثاقیه - بازیگران: فردین و پوران.
- آقادرده، کارگردان: خسرو پرویزی - تهیه‌کننده: بیگدلی - بازیگران: بیک ایمانوردی و خاتمی.
- پسر دهاتی، تهیه‌کننده: عادل روحی - کارگردان: عزیز رفیعی - بازیگران: روحی و سهیلا.
- کلید بهشت، کارگردان: حسین مدنی - تهیه‌کننده: ناصر مجد بیگدلی - بازیگران: ایرج رستمی و سهیلا.
- جهان پهلوان، کارگردان ریاحی - تهیه‌کننده: زبولانی - بازیگران: فردین و ظهوری.
- مرد و نامرد، کارگردان: سیاوش شاکری - تهیه‌کننده: حمید مجتهدی - بازیگر: بیک ایمانوردی.
- مقصر پدرم بود، کارگردان: صفائی - تهیه‌کننده: حمید مجتهدی - بازیگر: بیک ایمانوردی.
- ول معطلی، کارگردان: عزیز رفیعی - بازیگران: فریبا خاتمی، شهین و میری.

- کلاه نمدی، تهیه کننده و کارگردان: منوچهر صادقیپور - بازیگران: صادقیپور و فریده نصیری.
 - آقاموچول، کارگردان: امیرقاسم خانی - تهیه کننده: عباس همایون - بازیگران: سپهرنیا و فریبا خاتمی.
 - مومیائی، کارگردان و تهیه کننده: مجتهدی - بازیگران: آذر حکمت شعار و کامی کسروی.
 - دختر کدخدا، کارگردان: فریدون زورک - تهیه کننده: زریباف - بازیگر: وثوق.
 - شوخی نکن دلخور می شم، کارگردان: رضا صفائی - بازیگران: فروزان و تابش.
 - سه بمب آتشین، کارگردان: امینی - تهیه کننده: کردوانی - بازیگران: سپهرنیا، گرشا و متوسلانی.
 - گدایان تهران، کارگردان: فردین - تهیه کننده: محمد کریم ارباب - بازیگر: فردین.
 - میلیونر فراری، کارگردان: ملک مطیعی - تهیه کننده: ناصر مجد بیگدلی - بازیگر: ناصر ملک مطیعی.
 - یک قدم تا بهشت، کارگردان و تهیه کننده: وحدت - بازیگران: وحدت و پوری بنائی.
 - سه قهرمان، کارگردان: امین امینی - تهیه کننده: کردوانی - بازیگران: سپهرنیا، گرشا و متوسلانی.
 - شارلاتان، کارگردان: صابر رهبر - تهیه کننده: بیگدلی - بازیگر: فرانک میرفهراری.
 - ولگردان ساحل، کارگردان: قدرت الله احسانی - تهیه کننده: بیگدلی - بازیگران: سهیلا و آراسته.
 - مرد نامرئی، کارگردان و تهیه کننده: اسماعیل کوشان - بازیگران: منوچهر وثوق و بهمنیار.
 - فیل و فنجان، تهیه کننده و کارگردان: روشنیان - بازیگران: همایون و گوگوش.
 - امروز و فردا، تهیه کننده و کارگردان: عباس شباویز - بازیگران: وثوقی و آرمان.
 - امیر ارسلان نامدار، تهیه کننده و کارگردان: اسماعیل کوشان - بازیگر: فردین.
 - مامور ۱۱۴، کارگردان: پورسعید - تهیه کننده: بیگدلی - بازیگران: بوتیمار و بیک ایمانوردی.
 - بیست سال انتظار، کارگردان: رئیس فیروز - تهیه کننده: کردوانی - بازیگر: بهروز وثوقی.
 - مردی از تهران، کارگردان: فاروق اجرمة - تهیه کنندگان: ابوظاهر و رحیم حسامیان - فیلمبردار: برونو - بازیگران: فردین، فروزان، صباح و سعید مغربی (این محصول مشترک فیلم بسیار پیش پا افتاده‌ای بود).
 - خدا حافظ تهران، کارگردان: خاجیکیان - بازیگران: بهروز وثوقی، پوری بنائی.
 - لیلج، تهیه کننده و کارگردان: ایرج قادری - بازیگران: قادری و حکمت شعار.
 - قهرمان دهکده، کارگردان: باقری - تهیه کننده: زبولانی - بازیگر: ملک مطیعی.
 - گنجینه سلیمان، کارگردان و تهیه کننده: عزیز رفیعی - بازیگران: همایون و سهیلا.
 - مرد سرگردان، کارگردان: ژوزف واعظیان - تهیه کننده: ناصر مجد بیگدلی - بازیگران: بوتیمار و آراسته.
 - ایستگاه ترن، کارگردان: ماردوک الخاص - بازیگران: سهیلا و منوچهر طایفه.
 - هارون و قارون، کارگردان: نظام فاطمی - تهیه کننده: زبولانی - بازیگران: همایون و ظهوری.
 - بازو طلائی، کارگردان و تهیه کننده: ربرت اکهارت - بازیگر: امیر جعفری.
- در سال ۴۵، گنج قارون (در اکران دومش) پرفروشترین فیلم محسوب می شود. بعد از آن، فیلمهای حسین کرد، جهان پهلوان، امیر ارسلان نامدار و گدایان تهران، بیش از یک میلیون تومان فروش داشتند. در این سال سهیلا و محسن آراسته هر کدام با هشت فیلم پرکارترین بازیگران هستند.

جهش در مقدار

• کارنامه‌ی سال ۱۳۴۶ در متن دهه‌ی چهل، جهش در مقدار را نشان می‌دهد. در این سال، بیش از هشتاد فیلم ساخته شد (و یا جلوی دوربین رفت) اما تعدادی از آنها امکان نمایش نیافتند و تنها پنجاه فیلم ایرانی روی پرده آمد. فیلمسازان از جذابیت رنگ غافل نماندند، و در این مدت به اندازه‌ی چهار سال گذشته فیلم رنگی تهیه شد. به هر حال، کوشش‌ها کلاً در جهت دگرگونی کمی بود، تا کیفی.

داریوش مهرجویی، که بعدها با فیلم پرمایه و خوشبافت "گاو" آوازه‌ی جهانی بهم زد، "الماس ۳۳" را در این سال کارگردانی کرد. اما در این فیلم، جز چند جرقه، نشانی از استعداد سینمایی او نیست. الماس ۳۳، نسخه‌ی تقلیدی ضعیفی بود از فیلمهای پرحادثه و چشم فریب هالیوود. این فیلم رنگی سه ساعته را نصرت‌الله منتخب و محمد رضا فاضلی در استودیو پلازا تهیه کردند، و فیلمنامه را داریوش مهرجویی و محمدرضا فاضلی براساس داستان "جین باند مامور ۵۰۸" به قلم کاظم سلحشور، نوشتند. فیلمبرداری را مصطفی عالمیان انجام داد و موسیقی متن را مرتضی حنانه ساخت. بازیگران الماس ۳۳ نانسی کواک، رضا فاضلی، کتایون، ظهوری، نادره، داریوش طلائی، نرسی، تقدسی و ایران قادری بودند.

"سیاوش در تخت جمشید" ساخته‌ی فریدون رهنما هنرمندانه‌ترین فیلم سال ۴۶ است. این فیلم را پطروس پالیان فیلمبرداری کرد و عباس معیری، آهو خردمند، مینو فرجاد، مارتا و یمینی در آن بازی داشتند. سیاوش در تخت جمشید را "تل فیلم"، وابسته به "سازمان رادیو تلویزیون ملی ایران" تهیه کرد. این فیلم تاملی عارفانه در احوال آدمی و تقدیر تاریخی اوست.

نصیب نصیبی، فیلمساز نوگرا، درباره‌ی رهنما و فیلم او با شیفتگی نوشته است:

"... به هنگام دیدن فیلم، دیگر زمینی نیستیم. گنده می‌شویم، به پرواز می‌آئیم: رهنما معنا کننده باهوش طبیعت است دوربین او چون چاقوی جراحی‌ها هر لحظه‌های زندگی را می‌شکافد و آدمی را در مقابل خویش برهنه می‌سازد و "بیننده در خون سیاوش مرصع می‌شود" این اثر سؤال بزرگ خلقت است. هنگام دیدن فیلم وادار می‌شویم تا خویش را سؤال کنیم، رهنما آنچه را که بر سلولوئید زخمه زده چهره‌ی دلی اندیشمند است، رهنما تنها سینماگری است در ایران که وزنه‌های فکر و عرفان ایرانی را حمل می‌کند. فیلمش گلیتی است درباره‌ی انسان و ایران... در فیلم سیاوش در تخت جمشید بعد از مرگ سیاوش با صدای سنج نمایی عظیم دیده می‌شود. فیلم رهنما ارتباطش با هزاران سال دیگر است همچنان که ارتباط سیاوش را امروز با آدمیان رهنما نشان می‌دهد و می‌گوید که امروز نیز سیاوش هست. قدرت تکنیکی رهنما در این جا است که با یک زبان سینمایی بظاهر سخت اسطوره و واقعیت را در هم می‌آمیزد، بدون آنکه از وسایل گذشته